

ตอนที่ 1

ภาค 1
บทเปิดเสร็จทั่วไป
และ
บทบัญญัติว่าด้วยห้างหุ้นส่วนสามัญ

1. สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ประการใดบ้าง

คำตอบ ป.พ.พ. มาตรา 1012 บัญญัติว่า “อันว่าสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท นั้นคือสัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการร่วมกันด้วยประสงค์จะแบ่งกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น”

จากบทบัญญัติมาตรา 1012 ดังกล่าว จึงสรุปหลักเกณฑ์ของสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนได้ดังนี้

1. มีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
2. มีการตกลงกัน
3. มีการเข้ากัน
4. เพื่อกระทำการกิจการ
5. กิจการนั้นเป็นกิจการร่วมกัน
6. ด้วยความประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น

2. ผู้เยาว์จะทำสัญญาเข้าหุ้นส่วนกับผู้อื่นได้หรือไม่

คำตอบ ผู้เยาว์จะทำสัญญาเข้าหุ้นส่วนกับผู้อื่นไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม เพราะการเข้าหุ้นส่วนกันก็เป็นการทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง บุคคลที่ตกลงเข้าหุ้นกันจึงต้องเป็นผู้มีความสามารถตามกฎหมาย ในการที่จะเข้าทำนิติกรรมได้

3. สัญญาเข้าหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนจะต้องทำเป็นหนังสือหรือไม่

คำตอบ สัญญาเข้าหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ไม่มีกฎหมายบังคับว่าจะต้องทำเป็นหนังสือ ฉะนั้นจะทำสัญญากันด้วยปากเปล่าก็ได้ แต่เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาอันจะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า ก็มีข้อเสนอแนะว่าควรตกลงกันเป็นลายลักษณ์อักษร

4. เอกกับโท ทำสัญญากันว่าจะประกอบธุรกิจร่วมกัน โดยต่างฝ่ายนำเงินมาลงทุนคนละ 1 แสนบาท ถ้ามีกำไรจะแบ่งผลกำไรคนละครึ่ง แต่ถ้าขาดทุนเอกจะรับผิดชอบในส่วนที่ขาดทุนแต่ผู้เดียว ดังนั้นจะเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันได้หรือไม่

คำตอบ เป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันตาม ป.พ.พ. มาตรา 1012 ได้ เพราะมีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ตกลงเข้ากันเพื่อทำกิจการร่วมกันโดยมีวัตถุประสงค์แบ่งปันกำไรคนละครั้ง ถึงแม้เอากจะออกในส่วนที่ขาดทุนแต่เพียงผู้เดียว ก็ไม่มีกฎหมายห้ามไว้ และมาตรา 1012 ก็มีได้บัญญัติว่าจะต้องร่วมกันขาดทุน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าหุ้นส่วนกันแล้วทุกคนก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อหนีทั้งปวงของหุ้นส่วนโดยไม่จำกัดตามมาตรา 1025 คือเจ้าหนี้ของหุ้นส่วนมีสิทธิเรียกหนี้จากผู้เป็นหุ้นส่วนได้ทุกคน ถึงแม้หุ้นส่วนบางคนจะทำสัญญาตกลงกันว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาดทุนก็ตาม ก็ไม่มีผลต่อเจ้าหนี้ของห้างฯ แต่ถ้าทำสัญญากันว่า ทุกคนไม่ต้องออกในส่วนที่ขาดทุน ดังนี้ หาเป็นสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนไม่ เพราะขัดต่อบทบัญญัติมาตรา 1025 ●

5. ข้อสัญญาตกลงแบ่งปันรายได้ที่เกิดจากการกระทำกิจการร่วมกัน จะมีลักษณะเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันได้หรือไม่ ให้ท่านอธิบายและยกตัวอย่างมา 1 ตัวอย่าง

คำตอบ ไม่มีลักษณะเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกัน เพราะข้อตกลงเช่นนั้นก็หมายถึงการนำรายรับทั้งหมดมาแบ่งปันกัน ซึ่งรายรับทั้งหมดนั้น ก็คือทุนและกำไรรวมกันอยู่ในตัว และบางที่รายรับที่ได้มาก็อาจจะน้อยกว่าทุนที่ได้ลงไป หรือพูดง่าย ๆ ก็คือขาดทุนนั่นเอง ดังนั้น ข้อตกลงแบ่งปันรายได้จึงไม่ถือว่าเป็นการแบ่งปันกำไรกัน ตามมาตรา 1012 จึงไม่มีลักษณะเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกัน ตัวอย่างเช่น คนเขียนหนังสือตกลงกับเจ้าของโรงพิมพ์ให้พิมพ์หนังสือเล่มหนึ่งที่ตนแต่งขึ้น และมีข้อตกลงกันว่า มีรายได้จากการขายหนังสือเท่าใดก็จะแบ่งกันคนละครึ่ง สมมุติว่าผู้แต่งหนังสือลงทุนไปประมาณ 10,000 บาท เจ้าของโรงพิมพ์ลงทุนประมาณ 30,000 บาท ขายหนังสือได้ทั้งหมด 50,000 บาท ก็แบ่งให้คนทั้งสองคนละ 25,000 บาท กรณีนี้จะเห็นว่าคนแต่งหนังสือได้กำไร ส่วนเจ้าของโรงพิมพ์กลับขาดทุน (ถ้าเป็นหุ้นส่วนกันก็ต้องมีการคืนทุนให้ทั้งสองฝ่ายก่อน เหลือกำไรสุทธิเท่าใดจึงเอามาแบ่งกัน) (ดู ป.พ.พ. 1062 ประกอบ)

6. นายเก่งขนานายกล้างทุนปลูกอ้อย นายกล้ามอบเงินให้นายเก่งไปลงทุน 10,000 บาท โดยมีข้อตกลงกันว่า เมื่อขายอ้อยได้แล้ว นายเก่งจะต้องชำระเงิน 10,000 บาท พร้อมทั้งดอกเบี้ยอีก 15% ต่อปีให้นายกล้าหรือถ้าขายอ้อยมีกำไรอีก นายกล้ามีสิทธิเลือกเอาส่วนแบ่งกำไรจากการขายอ้อยครั้งหนึ่งแทนดอกเบี้ยก็ได้ ดังนี้ ให้ท่านวินิจฉัยว่า ข้อตกลงเช่นนี้เป็นสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือไม่

คำตอบ หลักกฎหมายคู่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1012 (เวลาทำตอบข้อสอบไล่) นักศึกษาจะต้องเขียนข้อความในกฎหมายลงไปทุกครั้ง)

● ทวี เจริญพิทักษ์ ศาสตราจารย์

วินิจฉัย ข้อความที่ว่า “เมื่อขายอ้อยแล้ว นายเก่งต้องชำระเงิน 10,000 บาท พร้อมทั้งดอกเบี้ยอีก 15% ต่อปีให้นายกล้า หรือถ้าขายอ้อยมีกำไรดีนายกล้ามีสิทธิเลือกเอาส่วนแบ่งกำไรจากการขายอ้อยครึ่งหนึ่งแทนดอกเบี้ยก็ได้” ข้อตกลงเช่นนี้ แสดงว่านายกล้ามีส่วนร่วมหัวจมท้ายกับนายเก่งแต่อย่างใด เพราะถึงแม้การขายอ้อยจะขาดทุน นายกล้าก็ยังได้เงินคืนพร้อมทั้งดอกเบี้ยอีก 15% ต่อปี หรือถ้าอ้อยมีกำไรมากก็อาจจะเลือกเอาผลกำไรจากการขายอ้อยแทนดอกเบี้ยก็ได้ ข้อตกลงดังกล่าวจึงมิใช่สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน

7. นายเอกเป็นเจ้าของโรงภาพยนตร์ ได้ออกเงินให้นายโทนำภาพยนตร์มาฉาย และมีข้อสัญญาตกลงกันว่า เก็บเงินจากผู้ชมได้เท่าใดให้แบ่งคนละครึ่ง นายโทได้เป็นผู้นำภาพยนตร์มาฉายให้คนชมโดยตลอด และนอกจากนี้นายโทยังได้ว่าจ้างดนตรีลูกทุ่งสุโขทัย มาแสดงประกอบการฉายภาพยนตร์เพื่อดึงดูดให้คนมาชมภาพยนตร์มากขึ้น ต่อมา นายโทไม่มีเงินจ่ายค่าจ้างให้วงดนตรี ดังนั้นผู้จัดการวงดนตรีลูกทุ่งสุโขทัย จะฟ้องเรียกหนี้รายนี้จากนายเอกเจ้าของโรงภาพยนตร์ ได้หรือไม่

คำตอบ (ดูหลักกฎหมาย มาตรา 1012) ตามปัญหาข้อสัญญาที่ตกลงกันระหว่างนายเอกกับนายโท เป็นเรื่องการแบ่งปันรายได้ มิใช่เป็นการแบ่งปันกำไร อันเป็นลักษณะสำคัญของสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน เมื่อมิใช่เป็นการเข้าหุ้นส่วนกัน นายเอกเจ้าของโรงภาพยนตร์ก็ไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้ค่าวงดนตรีลูกทุ่ง (ดูมาตรา 1025 ประกอบ)

8. ข้อตกลงเรื่องแบ่งปันรายได้นี้ ได้มีคำพิพากษาฎีกาตัดสินไว้แล้วอย่างไรบ้าง

คำตอบ ข้อตกลงเรื่องแบ่งปันรายได้นี้ ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 427/2495 วินิจฉัยไว้ว่ามีใช่เป็นเรื่องเข้าหุ้นส่วนกัน โดยวินิจฉัยไว้ว่าโจทก์ตกลงกับจำเลยว่า ให้จำเลยเป็นผู้ออกแรงทำนา ส่วนโจทก์มีนาพันธุ์ข้าวปลูกและออกเงินค่าแรงงานกระบือที่เหยียบกล้า เมื่อทำนาได้ข้าวเท่าใดให้โจทก์ครึ่งหนึ่ง จำเลยครึ่งหนึ่ง กรณีเช่นนี้เป็นสัญญาธรรมดา มิใช่เป็นการเช่าอสังหาริมทรัพย์ ทั้งมิใช่เป็นเรื่องเข้าหุ้นส่วนกัน เมื่อจำเลยไม่ทำให้เสร็จตามที่ตกลงโจทก์ได้รับความเสียหาย จำเลยต้องรับผิดชอบต่อโจทก์

9. ข้อตกลงเรื่องผลประโยชน์ที่ได้มาจะแบ่งกันคนละครึ่ง มีลักษณะเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันหรือไม่

คำตอบ คำว่าผลประโยชน์นี้ น่าจะหมายถึงผลประโยชน์ที่ได้รับมาหลังจากที่ได้มีการหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ออกหมดแล้ว ดังนั้น คำว่าผลประโยชน์จึงมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “กำไร”

นั่นเอง จึงสรุปได้ว่าข้อตกลงเรื่องผลประโยชน์ที่ได้มาจะแบ่งกันคนละครึ่งมีลักษณะเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันได้ ดังมีคำพิพากษาฎีกาที่ 1836/2514 วินิจฉัยว่า จำเลยที่ 2 เป็นผู้ออกรถยนต์ จำเลยที่ 1 เป็นผู้ออกแรงงานร่วมกันรับจ้างบรรทุกของ ผลประโยชน์แบ่งกันคนละครึ่ง ถือว่าการดำเนินกิจการเกี่ยวกับรถยนต์คันนี้ระหว่างจำเลยทั้งสอง เข้าลักษณะเป็นหุ้นส่วนกัน เมื่อการกระทำของจำเลยที่ 1 ทำให้เสียหายแก่บุคคลภายนอก จำเลยทั้งสองต้องรับผิดชอบร่วมกันและแทนกันในการของหุ้นส่วน

10. คำว่า กระทำกิจการร่วมกันนั้น มีความหมายเพียงใด

คำตอบ คำว่า กิจการร่วมกันนั้น มิได้มีความหมายจำกัดแต่เฉพาะเรื่องกิจการค้าขายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงธุรกิจอื่น ๆ ซึ่งไม่ถือเป็นการค้าแต่เป็นแบบธุรกิจตามธรรมดาก็ได้ เช่น ก. ข. ค. 3 คน เรียนจบกฎหมายตกลงกันตั้งสำนักงานทนายความ สำหรับปรึกษาอรรถคดี ได้กำไรเท่าใดจากการว่าความ ก็เอามาแบ่งกัน กรณีนี้ ทั้ง 3 คนก็เป็นหุ้นส่วนกันได้

11. การเข้าเป็นหุ้นส่วนกัน ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลาย อาจตกลงให้หุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคนเป็นผู้จัดการดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วน ไปตามลำพังได้หรือไม่

คำตอบ การเข้าเป็นหุ้นส่วนกันนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลาย อาจตกลงให้หุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน เป็นผู้จัดการดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วนไปตามลำพังก็ย่อมทำได้ (ดูมาตรา 1035, 1037) เพราะเชื่อมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตของหุ้นส่วนผู้จัดการนั้น ซึ่งก็เป็นเรื่องของการตกลงกันไว้เป็นพิเศษต่างหาก ดังปรากฏตามคำพิพากษาฎีกาที่ 191/2501 วินิจฉัยว่า การที่บุคคลสองคนเข้าหุ้นส่วนกัน ชื่อที่ดินเพื่อนำมาขายแบ่งกำไรกัน ผู้ลงทุนคนหนึ่ง เป็นคนจัดการซื้อและขายไปเอง โดยเด็ดขาดแต่เพียงคนเดียว ส่วนอีกคนหนึ่งไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องร่วมด้วยประการใด ก็เป็นหุ้นส่วนกันได้ โดยหุ้นส่วนที่ไม่ได้เข้ามาจัดการนั้น ได้ตกลงยินยอมให้หุ้นส่วนอีกคนหนึ่งเป็นผู้จัดการแต่ผู้เดียวนั่นเอง

12. ห้างหุ้นส่วนสามัญ มีลักษณะอย่างไร

คำตอบ ห้างหุ้นส่วนสามัญนอกจากจะต้องมีลักษณะทั่วไปดังที่กล่าวมาในมาตรา 1012 และมาตรา 1025 แล้ว การที่จะเป็นหุ้นส่วนกันนั้น ต้องมีการลงหุ้นกันตาม มาตรา 1026 ด้วย จากบทบัญญัติมาตรา 1012, 1025, 1026 จึงพอให้คำจำกัดความของห้างหุ้นส่วนสามัญได้ว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญ คือ สัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้าหุ้น เพื่อกระทำการร่วมกันด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไร อันจะพึงได้แก่กิจการที่ทำนั้น และบุคคลผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด

จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อหนีทั้งปวงของห้างหุ้นส่วนโดยไม่มีจำกัด ห้างหุ้นส่วนสามัญนี้ จะจดทะเบียนหรือไม่ก็ได้ ถ้าจดทะเบียนก็มีสภาพเป็นนิติบุคคล และมีผลตามกฎหมายดังนี้

1. เป็นนิติบุคคลต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน (ดูมาตรา 1015) ซึ่งทำให้บังเกิดผลดังนี้
 - ก. มีสิทธิและหน้าที่ต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน
 - ข. มีสัญชาติของประเทศที่รับจดทะเบียน
 - ค. มีภูมิลำเนาของตนเอง
 - ง. มีสิทธิใช้นามของห้างหุ้นส่วนในทางอรรถคดี

13. ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่จดทะเบียน ต่อมาภายหลังได้มาจดทะเบียนเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล จะทำให้ผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญเดิมนั้นพ้นจากความรับผิดชอบในหนี้สินที่เกิดขึ้นก่อน หรือไม่

คำตอบ ผู้เป็นหุ้นส่วนเหล่านั้น ยังหาหลุดพ้นจากความรับผิดชอบที่ตนมีต่อเจ้าหนี้เดิมไม่ ในเมื่อเจ้าหนี้เขามิได้ตกลงให้ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นใหม่ เป็นลูกหนี้แทนห้างหุ้นส่วนเก่าที่เลิกไป (ดูเรื่องการแปลงหนี้ใหม่โดยเปลี่ยนตัวลูกหนี้ ตามมาตรา 350)

14. “หุ้นส่วน” กับ “เจ้าของร่วม” ต่างกันในข้อสำคัญประการใด

คำตอบ “หุ้นส่วน” กับ “เจ้าของร่วม” ต่างกันในข้อสำคัญที่ว่า การร่วมกันนั้น เพื่อกระทำการกิจการด้วยประสงค์จะแบ่งผลกำไร อันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้นหรือไม่ ถ้าไม่ประสงค์เช่นนั้น ก็ไม่ใช่หุ้นส่วนเป็นแต่เจ้าของร่วม แต่ถ้ากระทำการกิจการโดยประสงค์จะแบ่งปันกำไรกันแล้ว เป็นทั้งหุ้นส่วนและเจ้าของร่วมในตัว ดังนั้นย่อมเห็นได้ว่าเมื่อเป็นหุ้นส่วนกันแล้ว ระหว่างหุ้นส่วนด้วยกัน ถือว่าเป็นเจ้าของร่วมกันอยู่

15. บุคคลสองคนเข้าหุ้นกันซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลคนละ 5 บาท และมีข้อตกลงกันว่า ถ้าสลากถูกรางวัล จะแบ่งเงินรางวัลคนละครึ่ง ดังนี้ เป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันหรือไม่

คำตอบ ข้อตกลงนี้ตามความเข้าใจของสามัญชนก็น่าจะเป็นหุ้นส่วนกัน โดยเฉพาะมีถ้อยคำว่า “เข้าหุ้น” แต่ความจริงแล้วกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องกรรมสิทธิ์รวมเท่านั้น กล่าวคือคนใดคนหนึ่งสามารถที่จะโอนสลากส่วนของตนไปให้บุคคลอื่น โดยไม่จำเป็นจะต้องได้รับความยินยอมจากอีกคนหนึ่ง ซึ่งหากเป็นกรณีห้างหุ้นส่วนสามัญแล้ว จะทำไม่ได้นอกจากจะได้รับความยินยอมจากหุ้นส่วนคนอื่นก่อน (ดูมาตรา 1040) และเมื่อดูในแง่การจัดการตาม มาตรา 1033-1038 ก็ไม่เห็นจะเกิดประโยชน์แก่ฝ่ายใดเลย เพราะไม่มีเรื่องอะไรที่จะต้องจัดการ สมมุติต่อมาว่า

สลากถูกรางวัล เจ้าของรวมคนหนึ่งไม่ยอมแบ่งเงินรางวัลให้อีกคนหนึ่ง เจ้าของรวมอีกคนหนึ่ง จะฟ้องเรียกร้องในฐานะเป็นหุ้นส่วนกันไม่ได้ เพราะเงินรางวัลมีใช้กำไร การซื้อสลากกินแบ่ง รัฐบาล ก็ไม่ใช่กิจการแต่อย่างใด (คู่มือตรา 1012)

16. สัญญาเข้าหุ้นส่วน ต่างกับสัญญาจ้างแรงงานอย่างไรบ้าง

คำตอบ สัญญาเข้าหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบเจ้าหนี้ของหุ้นส่วน เวลาขาดทุนก็ต้องร่วมกันขาดทุน หรือเวลาได้กำไรก็ร่วมกันได้กำไร แต่สัญญาจ้างแรงงาน ลูกจ้างไม่ต้องร่วมรับผิดชอบในเมื่อนายจ้างขาดทุน และนอกจากนี้ สัญญาเข้าหุ้นส่วนกัน ผู้เป็นหุ้นส่วนมีสิทธิจะเข้ามาดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วน หรือมีสิทธิครอบงำดูแลการจัดการ แต่สัญญาจ้างแรงงาน ลูกจ้างมีหน้าที่ต้องปฏิบัติงานตามคำสั่งของนายจ้าง (คู่มือตรา 1025 คู่มือตรา 1037, มาตรา 575)

ข้อสังเกต เนื่องจาก ป.พ.พ. มาตรา 1026 ให้ผู้เป็นหุ้นส่วนลงทุนด้วยแรงงานได้ ดังนั้นจึงมีปัญหาว่า ผู้ที่ลงแรงไปนั้น จะเป็นหุ้นส่วนด้วยหรือเป็นแต่เพียงลูกจ้างรับค่าจ้างจากห้างหุ้นส่วน เพราะโดยปกติผู้ที่ลงแรงนั้นบางครั้งก็ได้เงินเดือนด้วย การวินิจฉัยจึงต้องยึดหลักอยู่ว่า เจตนาของผู้ลงแรงกับผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นนั้นเป็นอย่างไร เจตนาจะเอาแรงนั้นมาลงเป็นหุ้นและหวังกำไรเป็นส่วนสักหรือไม่ และข้อสำคัญต้องรู้ถึงลักษณะของสัญญาจ้างแรงงานว่า ผู้ที่ลงแรงนั้นไม่มีเสียงในกระบวนการจัดการ ถ้ามาร่วมงานโดยผู้หนึ่งต้องฟังคำสั่งของหุ้นส่วนอื่น ก็เป็นการแน่นอนว่าผู้หนึ่งมิใช่เป็นหุ้นส่วนแต่ถ้าผู้ลงแรงจะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกับผู้เป็นหุ้นส่วนอื่น และมีส่วนร่วมเสียงในเรื่องการจัดการ มีส่วนร่วมในการได้กำไรหรือขาดทุน ก็ได้ผลว่าเป็นหุ้นส่วน

17. ห้างหุ้นส่วนบริษัทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีกี่ประเภท

คำตอบ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1013 บัญญัติว่า “อันห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น ท่านกำหนดเป็นสามประเภท คือ

- (1) ห้างหุ้นส่วนสามัญ
- (2) ห้างหุ้นส่วนจำกัด
- (3) บริษัทจำกัด

18. ห้างหุ้นส่วน คืออะไร

คำตอบ ดูข้อ 12

19. *ห้างหุ้นส่วนสามัญมีกี่ประเภท มีข้อเหมือนกัน และแตกต่างกันอย่างไร*

คำตอบ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1064 อันห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น จะจดทะเบียนก็ได้ เราจึงเห็นได้ว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญ กฎหมายมิได้บังคับว่าจะต้องจดทะเบียนแต่ประการใด อาจจะไม่จดทะเบียนหรือไม่ก็ได้ ห้างหุ้นส่วนสามัญ จึงมีสองประเภท คือ

1. ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน
2. ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน (ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล) มีข้อเหมือนกันหลายประการ แต่ก็มีข้อแตกต่างกันหลายประการเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้ชัดจากบทบัญญัติ ตั้งแต่มาตรา 1065-1072 ซึ่งใช้เฉพาะกับห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนเท่านั้น

20. *ห้างหุ้นส่วนจำกัด มีลักษณะอย่างไร*

คำตอบ ป.พ.พ.มาตรา 1077 บัญญัติว่า อันห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น คือ ห้างหุ้นส่วนประเภทหนึ่ง ซึ่งมีผู้เป็นหุ้นส่วนสองจำพวก ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(1) ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งมีจำกัดความรับผิดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนรับจะลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนนั้น จำพวกหนึ่ง และ

(2) ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งจะต้องรับผิดร่วมกันในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วน ไม่มีจำกัดจำนวน อีกจำพวกหนึ่ง

มาตรา 1078 วรรคแรกบัญญัติว่า “อันห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น ท่านบังคับว่าต้องจดทะเบียน”

จากบทบัญญัติมาตรา 1077 และมาตรา 1078 จะเห็นได้ว่า กิจการที่จะเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น ประการแรกต้องมีลักษณะเป็นห้างหุ้นส่วนโดยทั่ว ๆ ไปก่อน กล่าวคือต้องมีการเข้าทุนเพื่อกระทำการโดยมีวัตถุประสงค์จะหากำไรมาแบ่งกันเสียก่อน แต่ห้างหุ้นส่วนจำกัดมีลักษณะพิเศษไปจากห้างหุ้นส่วนสามัญที่ว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญ จะต้องรับผิดร่วมกันในหนี้สินของห้างหุ้นส่วน โดยไม่จำกัดจำนวนแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนของหุ้นส่วนจำกัดนั้นมีอยู่ 2 ประเภท ประเภทหนึ่ง รับผิดไม่จำกัดจำนวน อย่างเดียวกับผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญ แต่ผู้เป็นหุ้นส่วนอีกประเภทหนึ่ง รับผิดจำกัด คือรับผิดตามจำนวนเงินที่ตนรับจะลงหุ้น นอกจากนั้นห้างหุ้นส่วนสามัญจะจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนก็ได้ ถ้าจดทะเบียนก็เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล แต่สำหรับห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น จะต้องจดทะเบียนเสมอ

21. *บริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีลักษณะอย่างไร*

คำตอบ ดูบทบัญญัติมาตรา 1012, มาตรา 1095, มาตรา 1097 จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นพอจะกล่าวได้ว่า บริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ กิจการซึ่งแสวงหากำไร

และได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีทุนจดทะเบียน แบ่งออกเป็นหุ้น แต่ละหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน และมีผู้ถือหุ้นอย่างน้อย 7 คน แต่ไม่ถึง 100 คน และแต่ละคนรับผิดชอบจำกัดเพียงค่าหุ้นที่ยังส่งใช้ไม่ครบเท่านั้น

22. เกลงทุน 10,000 บาท โทลงทุน 20,000 บาท โดยคนทั้งสองไม่จำกัดความรับผิด ทั้งคู่ ตกลงจะประกอบกิจการร่วมกัน โดยมุ่งหาผลกำไรอย่างหนึ่ง หรืออีกกรณีหนึ่ง เกลงทุน 10,000 บาท โทลงทุน 20,000 บาท โดยเกลไม่จำกัดความรับผิด แต่โทจำกัด ความรับผิด ทั้งสองกรณีนี้ ถ้าไปจดทะเบียนจะมีลักษณะประการใด

คำตอบ กรณีแรก ถ้าไปจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนระหว่างเกลกับโทก็เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญนิติ บุคคล เพราะข้อตกลงเดิมมีหุ้นส่วนประเภทเดียว คือ ไม่จำกัดความรับผิด ซึ่งตรงกับลักษณะ ของห้างหุ้นส่วนสามัญ (ดูคำถามข้อ 12) ส่วนกรณีที่สอง เมื่อจดทะเบียนก็เป็นห้างหุ้นส่วน จำกัด เพราะข้อตกลงเดิมมีผู้เป็นหุ้นส่วนอยู่ สองประเภท คือ เกลไม่จำกัดความรับผิด ส่วน โทจำกัดความรับผิด (ดูคำถามข้อที่ 20)

23. การจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท จะต้องทำที่ไหน

คำตอบ ดูมาตรา 1014 และมาตรา 1016

จากบทบัญญัติทั้งสองมาตรานี้จะเห็นได้ว่า ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทมีสำนักงานใหญ่ทำ กิจการอยู่ ณ ตำบลใดในพระราชอาณาจักร ก็จดทะเบียน ณ หอทะเบียนสำหรับตำบลนั้น ซึ่ง จากบทมาตรา 1014 กำหนดให้เสนาบดีเจ้ากระทรวง ซึ่งบังคับบัญชาการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วน และบริษัท (คือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในปัจจุบัน) เป็นผู้ออกกฎข้อบังคับจัดตั้งสำนัก งานสำหรับจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนและบริษัทขึ้น สำหรับในกรุงเทพมหานคร มีสำนักงานหอ ทะเบียนห้างหุ้นส่วนบริษัทกลาง ซึ่งอยู่ในบริเวณกระทรวงพาณิชย์ ส่วนในต่างจังหวัด ก็มีหอ ทะเบียนของแต่ละจังหวัดด้วย

24. ข้อความหรือเอกสารรายการที่ห้างหุ้นส่วนบริษัทได้จดทะเบียนไว้ที่หอทะเบียน หุ้น ส่วนบริษัทจะมีผลถึงบุคคลภายนอกทันทีที่ได้จดทะเบียนหรือจะต้องประกาศในราช กิจจานุเบกษาก่อน

คำตอบ ดูบทบัญญัติมาตรา 1021, มาตรา 1022

จากบทบัญญัติมาตรา 1021 จะเห็นว่ากฎหมายกำหนดหน้าที่ให้นายทะเบียนหุ้นส่วน บริษัท แต่งยอรายการที่ห้างหุ้นส่วนบริษัทเขาได้จดทะเบียนไว้ ไปลงพิมพ์โฆษณาในหนังสือ

ราชกิจจานุเบกษาเป็นคราว ๆ ไป และเมื่อโฆษณาแล้ว จะมีผลถึง ถึงบุคคลภายนอกทันที ตามบทบัญญัติ มาตรา 1022

25. จากบทบัญญัติมาตรา 1023 ที่ว่า “ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ดี ห้างหุ้นส่วนที่ดี หรือบริษัทที่ดี จะถือประโยชน์แก่บุคคลภายนอก เพราะเหตุที่มีสัญญาหรือเอกสารหรือข้อความอัน บังคับให้จดทะเบียนตามลักษณะนี้ยังไม่ได้อันกว่าจะได้ลงพิมพ์โฆษณาดังกล่าวแล้ว แต่ฝ่ายบุคคลภายนอกจะถือเอาประโยชน์เช่นนั้นได้

แต่ถึงกระนั้นก็ดี ผู้เป็นหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท ซึ่งได้รับชำระ หนี้ก่อนโฆษณานั้น ย่อมไม่จำต้องคืน” ท่านเข้าใจว่าอย่างไร ให้อธิบายและยกตัวอย่าง ประกอบ

คำตอบ ตามปกติการที่ห้างหุ้นส่วนบริษัท ได้ทำการจดทะเบียนเอกสารและข้อความไว้ที่หอ ทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทแล้ว ย่อมมีผลให้ต้องบังคับการไปตามเอกสารหรือข้อความนั้น แต่กฎหมายกำหนดหน้าที่ให้นายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท แต่งยอรายการที่ห้างหุ้นส่วนบริษัทเขาได้จดทะเบียนไว้ ไปลงพิมพ์โฆษณาในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเป็นคราว ๆ ไป ดังนั้น ช่องว่าง ระยะตั้งแต่วันจดทะเบียนก่อนลงพิมพ์โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา ถ้าได้มีการทำสัญญาหรือ ปฏิบัติการอย่างใดไประหว่างห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทฝ่ายหนึ่งกับบุคคลภายนอก ซึ่งยังไม่มีโอกาส ได้รู้ถึงเอกสารหรือข้อความในราชกิจจานุเบกษา ฝ่ายผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น ในบริษัท จะถือเอาประโยชน์จากบุคคลภายนอกจากการที่มีเอกสาร หรือข้อความอันบังคับให้มีการจดทะเบียนยังไม่ได้ จนกว่าจะได้ลงพิมพ์โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา แต่สำหรับบุคคลภายนอกแม้จะยังไม่รู้โดยเหตุที่ยังไม่มีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ก็ย่อมถือเอาประโยชน์จากเอกสาร หรือข้อความนั้นที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วได้ เช่น การตั้งกรรมการขึ้นใหม่ของบริษัทนั้น มาตรา 1157 บังคับให้นำความไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่ตั้งหรือการตั้งข้อบังคับขึ้นใหม่ หรือเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลง ข้อบังคับของบริษัท มาตรา 1146 บังคับให้ไปจดทะเบียนภายใน สิบสี่วัน นับแต่วันที่ได้ลงมติพิเศษ ตัวอย่าง บริษัทจำกัดแห่งหนึ่ง มีนายเอกเป็นกรรมการ ผู้จัดการ ต่อมานายเอกได้ลาออกจากตำแหน่งกรรมการผู้จัดการ และที่ประชุมผู้ถือหุ้นได้ตั้งนาย โท เป็นกรรมการผู้จัดการแทนนายเอก การตั้งนายโทเป็นกรรมการผู้จัดการนี้ กฎหมายบังคับว่า ต้องไปจดทะเบียนภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ตั้ง สมมุติว่ามีการจดทะเบียนเรียบร้อยแล้ว แต่นาย ทะเบียนยังมีได้ส่งเรื่องการเปลี่ยนแปลงกรรมการไปลงโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา นายเอกซึ่งเป็นกรรมการคนเดิมและไม่มีอำนาจหน้าที่จัดการบริษัทอีกแล้วได้ไปทำสัญญาซื้อของในนาม

บริษัทอีกจากบุคคลภายนอก โดยที่บุคคลภายนอกไม่ทราบว่าขณะนั้นนายเอกหมดอำนาจจัดการบริษัทแล้ว เมื่อบริษัทเกิดความเสียหายเพราะการที่นายเอกจัดการไป บริษัทจะปฏิเสธว่ากิจการที่นายเอกได้ทำไปนั้น ไม่ผูกพันบริษัท ไม่ได้ เพราะยังไม่มีการประกาศเรื่องการเปลี่ยนแปลงกรรมการในราชกิจจานุเบกษา จึงยังไม่ถือว่าบุคคลภายนอกได้รู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงกรรมการนั้น ดังนั้น บริษัทจะถือเอาประโยชน์จากข้อความที่กฎหมายบังคับให้จดทะเบียน (เรื่องการเปลี่ยนตัวกรรมการ) ยังไม่ได้ แต่ในอีกกรณีหนึ่งสมมติว่า หลังจากที่ได้จดทะเบียนเปลี่ยนแปลงตัวกรรมการผู้จัดการ แต่ยังมีได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา นายโทได้ไปทำสัญญาซื้อของแทนบริษัทจากบุคคลภายนอก ต่อมาบริษัทเห็นว่านายโททำสัญญาเสียเปรียบ จึงอ้างว่าสัญญาไม่ผูกพันบริษัท เพราะยังไม่ได้ประกาศข้อความเรื่องการแต่งตั้งกรรมการในราชกิจจานุเบกษา ดังนั้นบริษัทอ้างไม่ได้ เพราะบุคคลภายนอกถือเอาประโยชน์จากข้อความเรื่องการแต่งตั้งกรรมการได้แล้ว แม้จะยังมีได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาก็ตาม โดยถือได้แล้วว่า นายโทเป็นกรรมการ มีอำนาจจัดการแทนบริษัทได้แล้ว

ส่วนตามวรรค 2 นั้น หมายความว่า ได้มีลูกหนี้ของห้างหุ้นส่วนหรือลูกหนี้ของบริษัทได้ไปชำระหนี้ให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ หรือกรรมการผู้จัดการ แล้วแต่กรณี โดยที่หุ้นส่วนผู้จัดการนั้น หรือกรรมการผู้จัดการนั้นได้ออกจากตำแหน่งแล้ว หรือไม่มีอำนาจรับชำระหนี้แล้ว แต่ยังไม่ได้ประกาศข้อความนี้ในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ซึ่งโดยปกติลูกหนี้ก็น่าจะเรียกคืนได้ เพราะยังไม่มีการโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา จึงยังไม่มีผลถึงบุคคลภายนอก แต่มาตรา 1023 วรรค 2 ได้บัญญัติเป็นข้อยกเว้นว่า ผู้เป็นหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้นหรือห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท ซึ่งได้รับชำระหนี้ไว้ก่อนโฆษณานั้น ไม่จำเป็นต้องคืน เพราะถือว่าเมื่อเป็นหนี้อยู่จริง และผู้รับชำระหนี้ได้นำเงินไปให้เจ้าหนี้ที่แท้จริงแล้ว ผู้ชำระหนี้ก็ไม่ควรเรียกกลับคืนได้อีก

26. ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ลงหุ้นด้วยแรงงาน และในสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันนั้นมิได้ตราค่าแรงไว้ กฎหมายได้บัญญัติหลักเกณฑ์เพื่อตราค่าเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไรบ้าง

คำตอบ ดูบทบัญญัติมาตรา 1028 ตัวอย่าง ก. ข. ค. เข้าหุ้นส่วนกัน ก. ลงทุน 10,000 บาท ข. ลงหุ้นด้วยแรงและมีได้ตราค่าแรงของนาย ข. ไว้ ส่วน ค. ลงหุ้นด้วยที่ดินตราค่า 20,000 บาท เขามีวิธีคิดค่าแรงของ ข. ได้โดยนำเงินลงทุนของ ก. รวมกับค่าราคาที่ดินของ ค. แล้วหารด้วยจำนวนคนที่ลงหุ้นด้วยเงินกับคนที่ลงหุ้นด้วยทรัพย์สินอย่างอื่น ในตัวอย่างนี้ก็คือ หารด้วย 2

$$\begin{aligned}\therefore \text{ค่าแรงของ ข.} &= \frac{10,000 + 20,000}{2} \\ &= 15,000 \text{ บาท}\end{aligned}$$

หมายเหตุ ค่าแรงของนาย ข. 15,000 บาท นี้เป็นทุนสมมติ เพื่อจะนำไปคิดคำนวณกำไรให้นาย ข. ดังนั้นเวลาห้างหุ้นส่วนเลิกกันนาย ข. ก็ไม่มีสิทธิได้รับคืนทุนสมมตินี้

27. นายแดงมีโรงกลึงราคา 500,000 บาท รั้งจ้างกลึงของทุกชนิด แต่ขาดประสบการณ์จึงขาดทุนมาตลอด นายสีเคยทำงานโรงกลึงมาก่อน จึงมาขอเข้าหุ้นร่วมกับนายแดง โดยนายสีเป็นผู้ออกแรงทั้งหมด และยังมีนายสา นำเงินมาเข้าหุ้นด้วยอีก 5 หมื่นบาท นายแดงยินดีรับนายสีและนายสาเข้าเป็นหุ้นส่วน แต่นายแดงไม่ยอมเอาโรงกลึงเป็นทุนคงเป็นแต่ยอมให้ใช้โรงกลึงของนายแดงรับจ้างกลึงของเท่านั้น พอสิ้นปีมีกำไร 90,000 บาท ดังนี้ นายแดง นายสี และนายสา จะแบ่งกำไรกันอย่างไร

คำตอบ คู่มือบัญชีมาตรา 1027 และมาตรา 1028

นายสา ลงทุน 50,000 บาท

นายแดงเอาโรงกลึงราคา 5 แสนบาท มาให้ห้างหุ้นส่วนใช้รับจ้างกลึงของ ทุนของนายแดงไม่ใช่ราคาโรงกลึง แต่เป็นการเอาทรัพย์สินให้ห้างหุ้นส่วนใช้ โดยไม่ได้ตีราคา กรณีเป็นที่สงสัย จึงสันนิษฐานได้ว่า การให้ทรัพย์สินของนายแดงมีราคาเท่ากับทุนที่นายสา ลงทุน คือเท่ากับ 50,000 บาท นายสี ลงแรง โดยไม่ได้ตีราคาค่าแรงไว้

$$\begin{aligned} \therefore \text{ทุนของนายสี} &= \frac{50,000+50,000}{2} \\ &= 50,000 \text{ บาท (มาตรา 1028)} \\ \therefore \text{อัตราส่วนของการลงทุนคือ} & 50,000 : 50,000 : 50,000 \\ & \qquad \qquad \qquad 1 \qquad \qquad 1 \qquad \qquad 1 \end{aligned}$$

ห้างหุ้นส่วนมีกำไร 90,000 บาท

$$\begin{aligned} \therefore \text{แต่ละคนมีสิทธิได้กำไร} &= \frac{90,000 \times 1}{3} \\ &= 30,000 \text{ บาท} \end{aligned}$$

28. ผู้เป็นหุ้นส่วนที่นำทรัพย์สินมาให้ห้างหุ้นส่วนใช้เป็นการลงทุน และหุ้นส่วนที่โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้ห้างเป็นการลงทุน มีลักษณะแตกต่างกันอย่างไร

คำตอบ คู่มือบัญชีมาตรา 1029 และ 1030 (เวลาตอบข้อสอบนักศึกษาต้องเขียนใจความในตัวบทลงไปด้วยทุกครั้ง)

จากบทบัญญัติมาตราทั้งสองนี้ จะเห็นได้ว่า การลงทุนนั้นนอกจากจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินมาเป็นการลงทุนแล้ว การนำทรัพย์สินมาให้ห้างหุ้นส่วนใช้ ก็เป็นการลงทุนได้เหมือน

กัน ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นการลงหุ้น กรณีเช่นนี้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินก็โอนไปเป็นของห้างหุ้นส่วน โดยเขาจะตีราคาทรัพย์สินเป็นทุนในการลงหุ้นและในการโอนทรัพย์สินเป็นการลงหุ้น กฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องทำตามแบบ ดังนั้นการโอนอสังหาริมทรัพย์จะไม่ทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ได้ และเวลาห้างหุ้นส่วนเลิก ก็ต้องนำทรัพย์สินนั้นออกขายเอาเงินมาแบ่งให้ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน การโอนทรัพย์สินให้ห้างหุ้นส่วนเป็นการลงหุ้นนี้ จึงมีลักษณะเหมือนกับการขายทรัพย์สินให้แก่ห้างหุ้นส่วนจึงต้องนำบทบัญญัติเรื่องการซื้อขายมาใช้บังคับ ในเรื่องการส่งมอบและซ่อมแซมหรือความรับผิดชอบเพื่อชำระคูปองความรับผิดชอบเพื่อการรอนสิทธิหรือขอยกเว้นเรื่องความรับผิด และโดยผลแห่งการนี้ ผู้ลงหุ้นด้วยทรัพย์สินของก็ต้องส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้อย่างผู้ขาย ถ้าไม่ส่งก็ผิดสัญญาอาจถูกผู้เป็นหุ้นส่วนอื่น ๆ ฟ้องเรียกทรัพย์สิน หรือเรียกค่าเสียหายได้ หรืออาจถูกขับออกจากหุ้นส่วนตามมาตรา 1031 และทรัพย์สินที่ส่งมอบนั้นก็ต้องซ่อมแซมดีแล้วไม่ชำระคูปอง ไม่ถูกรอนสิทธิ มิฉะนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนจะต้องรับผิดชอบ เว้นแต่จะได้มีข้อตกลงยกเว้นความรับผิดเหล่านั้นไว้

ส่วนการให้ใช้ทรัพย์สินเป็นการลงหุ้นนั้น ทรัพย์สินนั้นไม่โอนตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่ห้างหุ้นส่วน แต่ทรัพย์สินยังคงเป็นของผู้เป็นหุ้นส่วนอยู่ซึ่งเปรียบได้เหมือนหนึ่งเอาทรัพย์สินมาให้ห้างหุ้นส่วนเช่า โดยถือเอาค่าเช่าเป็นเงินลงหุ้นนั่นเอง มิใช่เป็นการให้ใช้เฉย ๆ ดังนั้นผู้ให้ใช้ทรัพย์สินจึงมีฐานะดังผู้ให้เช่า คือมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินในสภาพที่ซ่อมแซมดีแล้ว (มาตรา 546) มีหน้าที่ต้องรักษาและซ่อมแซมทรัพย์สิน เว้นแต่เป็นการบำรุงรักษาตามปกติและเพื่อซ่อมแซมเล็กน้อย (มาตรา 547) ต้องรับผิดชอบในความชำระคูปองหรือการรอนสิทธิ (ตามมาตรา 549, 550) แต่อาจมีการตกลงยกเว้นความรับผิดเหล่านี้เสียก็ได้ และเมื่อเวลาเลิกห้างหุ้นส่วนหุ้นส่วนอื่น ๆ ก็ต้องคืนทรัพย์สินนั้นให้แก่หุ้นส่วนที่เป็นเจ้าของ ตัวอย่าง นาย ก. มีรถยนต์คันหนึ่งราคา 200,000 บาท นาย ก. นำรถคันนี้ ให้ห้างหุ้นส่วนใช้เป็นการลงหุ้น ราคาทุนของนาย ก. มิใช่ราคาารถ แต่เป็นอัตราผลประโยชน์ที่ห้างหุ้นส่วนจะได้รับจากการใช้รถนั้นในการดำเนินกิจการงานของห้างหุ้นส่วน เช่น สมมติว่ารถคันนี้ นาย ก. ให้คนอื่นเช่า ก็จะได้ค่าเช่าเดือนละ 5 พันบาท ถ้าห้างหุ้นส่วนดำเนินกิจการมาได้ 1 ปี ดังนั้นการให้ใช้ทรัพย์สินของนาย ก. มีราคาทุนเท่ากับ $5,000 \times 12 = 60,000$ บาท ทุนของนาย ก. จึงตีราคาเท่ากับ 6 หมื่นบาท มิใช่ตีราคา 500,000 บาท เท่าราคาารถ

ข้อสังเกต การลงทุนด้วยการให้ใช้ทรัพย์สิน จะมีอยู่เฉพาะเรื่องลงทุนเช่าหุ้นในระยะเวลานั้นเท่านั้น ถ้าเป็นระยะยาวราคาทุนของผู้เป็นหุ้นส่วนที่เอาทรัพย์สินมาให้ห้างหุ้นส่วนใช้เป็นการลงหุ้น อาจเป็นราคามากกว่าตัวทรัพย์สินอีกจึงไม่น่าจะเป็นไปได้ เช่นตามตัวอย่างข้างต้น ถ้านาย ก. เช่า

หุ้นอยู่ 10 ปี ราคาหุ้นของนาย ก. จะเป็น 600,000 บาท ซึ่งสูงกว่าราคาตลาดอีก จึงไม่น่าจะเป็นไปได้

29. ถ้าหุ้นส่วนคนใดละเลย ไม่ส่งมอบส่วนลงหุ้นของตนเลย หุ้นส่วนคนอื่น ๆ จะเอาหุ้นส่วนคนนั้นออกจากห้าง จะต้องปฏิบัติอย่างไร

คำตอบ ดูตามมาตรา 1031 ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. หุ้นส่วนผู้นั้นไม่ได้ส่งมอบส่วนลงหุ้นของตนมาให้ห้างหุ้นส่วนเลย ถ้าเขาส่งมาเพียงบางส่วนแม้จะเล็กน้อย ก็จะไม่รับได้ แต่ก็ยังมีวิธีแก้ โดยปฏิบัติตามมาตรา 1057, 1058 คือร้องขอให้ศาลสั่งเลิกห้างหุ้นส่วน ศาลก็อาจสั่งให้จำกัดหุ้นส่วนผู้นั้นออกเสียจากห้างหุ้นส่วนได้
2. ต้องส่งคำบอกกล่าวเป็นจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ไปยังผู้เป็นหุ้นส่วนผู้นั้น
3. ต้องให้เวลาผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นพอสมควรที่จะให้ส่งมอบ
4. ถ้าเขาไม่ส่งมอบภายในเวลานั้น หุ้นส่วนคนอื่นทั้งหมดที่เหลือต้องมีมติเป็นเอกฉันท์ให้เอาผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นออกเสียได้หรือแต่แรกถ้าตกลงกันให้ออกเสียงข้างมากบังคับก็เป็นไปตามนั้น

30. นายเอกลงทุน 50,000 บาท นายโทลงทุน 30,000 บาท แต่ขอผิดส่งเงิน นายตรีให้ใช้อาคารของตนเป็นที่ทำการห้างหุ้นส่วน โดยคิดเป็นทุน 6,000 บาทต่อเดือน ดำเนินการมาได้ 6 เดือนปรากฏว่าขาดทุน นายเอกก็ขอร้องให้นายโทรีบส่งเงินลงทุนหลายครั้ง นายโทเห็นว่ากิจการห้างฯ จะไปไม่รอดก็เลยเฉยเสีย ดังนั้น นายเอกจะขับไล่ นายโทออกจากหุ้นส่วนได้หรือไม่ และจะให้นายโทช่วยรับผิดชอบในส่วนที่ขาดทุนได้หรือไม่

คำตอบ วางหลักกฎหมายมาตรา 1025 และมาตรา 1031

จะเห็นได้ว่านายเอกและนายตรี มิได้ปฏิบัติตามมาตรา 1031 คือไม่ปรากฏว่าได้ส่งคำบอกกล่าวเป็นจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ให้นายโทส่งมอบส่วนที่ลงหุ้นมาภายในเวลาอันควร นายเอกเพียงแต่ขอร้องให้นายโทรีบส่งเงินหลายครั้งเท่านั้น ดังนั้น นายเอกและนายตรีจึงไม่สามารถจะขับไล่ นายโทออกจากความเป็นหุ้นส่วนได้ เมื่อดำเนินมาได้ 6 เดือน ห้างหุ้นส่วนขาดทุน ผู้เป็นหุ้นส่วนจึงมีสิทธิให้นายโทร่วมรับผิดชอบในหนี้ได้ ตามมาตรา 1025

31. นายเอก นายโท และนายตรี ตกลงเข้าหุ้นส่วนกันเพื่อทำการค้าขายข้าวโพด โดยให้นายเอกเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ นายเอกเห็นว่าตอนนี้ราคาข้าวโพดตกต่ำมาก จึงปรึกษากับนายโทว่าจะลองซื้อข้าวสารมาขายดูบ้าง นายโทก็เห็นด้วย ส่วนนายตรีคัดค้าน แต่นายเอกไม่เชื่อฟังกลับซื้อข้าวสารมาขายและเป็นหนี้พ่อค้าข้าวสารอยู่ 6 หมื่นบาท พ่อค้าข้าวสารจะเรียกหนี้ยานี้จากนายตรีได้หรือไม่

คำตอบ ดูบทบัญญัติมาตรา 1032 จากบทบัญญัติมาตรา 1032 นั้น การที่จะเปลี่ยนแปลงข้อสัญญาเดิม หรือเปลี่ยนแปลงประเภทแห่งกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้นจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคน (เป็นเอกฉันท์) จึงจะเปลี่ยนได้ ตามปัญหาห้างหุ้นส่วนสามัญห้างนี้เดิมมีวัตถุประสงค์ค้าขายข้าวโพด แต่หุ้นส่วนผู้จัดการต้องการซื้อข้าวสารมาขายจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงประเภทแห่งกิจการ จึงต้องให้หุ้นส่วนอื่นยินยอมด้วยกันทุกคน ข้อเท็จจริงปรากฏว่า นายตรีไม่เห็นด้วย ดังนั้นนายเอกก็จะเปลี่ยนแปลงประเภทแห่งกิจการไม่ได้ นายเอกไปซื้อข้าวสารมาขายจึงถือว่าทำนอกวัตถุประสงค์ของห้างฯ นายตรีจึงไม่ต้องรับผิดชอบหนี้ยานี้

32. ตามบทบัญญัติมาตรา 1033 ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ได้หักท้วงนั้น จะหลุดพ้นในหนี้สินของห้างหุ้นส่วนหรือไม่

คำตอบ ดูหลักกฎหมายมาตรา 1033

ตามมาตรา 1033 นั้น เป็นเรื่องที่มีได้ตกลงให้ใครเป็นผู้จัดการห้างหุ้นส่วน ดังนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนก็มีสิทธิจัดการห้างหุ้นส่วนได้ และผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนก็มีสิทธิหักท้วงในเรื่องการจัดการงานของห้างหุ้นส่วน เมื่อหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดได้ทำการหักท้วงแล้ว หุ้นส่วนคนอื่นก็จะเข้าทำสัญญาอันใด ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนอีกคนหนึ่งเขาได้หักท้วงแล้วไม่ได้ ถ้ามีการฝ่าฝืนคำหักท้วงและเกิดความเสียหายขึ้น ในระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเอง ผู้ที่หักท้วงก็ไม่ต้องรับผิดชอบ แต่สำหรับเจ้าหน้าที่ของห้าง มีสิทธิฟ้องเรียกหนี้จากผู้เป็นหุ้นส่วนได้ทุกคนรวมทั้งผู้ที่หักท้วงด้วย เพราะทุกคนต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหน้าที่ของห้างอย่างลูกหนี้ร่วม ตามมาตรา 1025 เมื่อหุ้นส่วนที่หักท้วงได้ใช้หนี้ ให้เจ้าหน้าที่ไปแล้ว ก็ไปไล่เบี้ยจากหุ้นส่วนอื่นได้ตามหลักเรื่องรับช่วงสิทธิ

33. นายอาทิตย์, นายจันทร์, นายอังคาร และนายพุธ ร่วมกันจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนมีวัตถุประสงค์ทำการค้าข้าว โดยมีได้ตกลงให้ใครเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ นายจันทร์ ได้ไปซื้อข้าวจากนายเสาร์ โดยมีนายอาทิตย์ และนายอังคารเห็นชอบด้วย ส่วนนายพุธ เห็นว่าข้าวนายเสาร์คุณภาพต่ำ และราคาสูงเกินกว่าท้องตลาดมาก ไม่

ควรซื้อข้าวจากนายเสาร์ แต่นายจันทร์ไม่เชื่อฟังคำทักท้วงของนายพุธ ปรากฏว่าสิ้นปี ห้างหุ้นส่วนขายข้าวขาดทุนมาก และเป็นหนี้นายเสาร์อยู่ 7 แสนบาท ดังนี้ ให้ท่านวินิจฉัยว่า ถ้านายเสาร์ไม่ทราบว่ามีการทักท้วงจากนายพุธ นายเสาร์จะมีสิทธิฟ้องเรียกให้นายพุธชำระราคาข้าวได้หรือไม่

คำตอบ ดูบทบัญญัติมาตรา 1033 และมาตรา 1050.

ตามปัญหา ห้างหุ้นส่วนนี้มีได้ตกลง ให้ใครเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนก็มีสิทธิจัดการห้างหุ้นส่วนได้ และทุกคนก็มีสิทธิทักท้วงในเรื่องการทำสัญญาได้ และเมื่อหุ้นส่วนคนใดได้ทักท้วง ในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันเองผู้ที่ทักท้วงก็หลุดพ้นจากความรับผิดชอบของการทักท้วงนี้จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้สุจริตและไม่ทราบข้อทักท้วงไม่ได้ ตามปัญหา นายเสาร์ไม่ทราบว่านายพุธได้ทักท้วง ผลของการทักท้วงจึงไม่ผูกพันนายเสาร์ นายเสาร์จึงฟ้องเรียกหนี้รายได้จากนายพุธ เพราะเป็นหนี้ที่เกิดจากธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนจึงต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวน ตามมาตรา 1050

34. ถ้าในสัญญาเข้าหุ้นกัน ได้ตกลงให้มีหุ้นส่วนหลายคนเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ หุ้นส่วนผู้จัดการแต่ละคนจะมีสิทธิประการใดบ้าง

คำตอบ ดูบทบัญญัติมาตรา 1035

ตามบทบัญญัติมาตรา 1035 นี้มีการตกลงให้มีหุ้นส่วนหลายคนเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ หุ้นส่วนผู้จัดการแต่ละคนก็มีอำนาจจัดการห้างหุ้นส่วนได้ทุกอย่างตามลำพัง หากต้องร่วมกันจัดการไม่ และหุ้นส่วนผู้จัดการแต่ละคนก็มีอำนาจทักท้วงหุ้นส่วนผู้จัดการคนอื่น ๆ ได้ และมีข้อน่าสังเกตว่าอำนาจในการทักท้วงของหุ้นส่วนผู้จัดการตามมาตรา 1035 นี้แตกต่างกับอำนาจทักท้วงของผู้เป็นหุ้นส่วนตามมาตรา 1033 ซึ่งจำกัดอยู่เฉพาะ "สัญญา" เท่านั้น คำว่า "การอันใด" ซึ่งหุ้นส่วนผู้จัดการอาจทักท้วงได้นี้ พิจารณาตามถ้อยคำน่าจะมีความหมายกว้างกว่าคำว่า "สัญญา"

35. หุ้นส่วนผู้จัดการที่ทักท้วงตามมาตรา 1035 นี้ จะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในหนี้สินที่เกิดจากธรรมดาการค้าขายของห้างหรือไม่

คำตอบ ถ้าบุคคลภายนอกไม่ทราบข้อทักท้วง หุ้นส่วนผู้จัดการที่ได้ทักท้วงนั้น ก็ไม่หลุดพ้นจากความรับผิดชอบในหนี้สินของห้างฯ แต่ในระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเอง หุ้นส่วนผู้จัดการที่ทักท้วงก็หลุดพ้นจากความรับผิดชอบในหนี้รายได้ที่ทักท้วงไปแล้ว ถ้าได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไป ก็รับช่วงสิทธิจากเจ้าหนี้ไปไล่เบี้ยหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ได้

36. ตามมาตรา 1035 หุ้นส่วนธรรมดาที่มีใช่เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการจะมีสิทธิหักหัวหรือไม่ และเมื่อได้หักหัวไปแล้ว จะต้องรับผิดชอบในหนี้สินที่เกิดจากกรรมการค้าขายของ ห้างหรือไม่ และในระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเองเขาจะหลุดพ้นจากความรับผิดหรือไม่

คำตอบ ดูบทบัญญัติมาตรา 1035

จากบทบัญญัติมาตรา 1035 จะเห็นได้ว่าหุ้นส่วนที่มีอำนาจหักหัวนั้น จะต้องเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการด้วยกัน หุ้นส่วนธรรมดาไม่มีสิทธิหักหัวไม่ ดังนั้นแม้หุ้นส่วนธรรมดาจะได้หักหัวไป ก็ไม่เกิดผลตามกฎหมายแต่อย่างใด หุ้นส่วนธรรมดานั้น ก็ยังต้องรับผิดชอบในหนี้สินที่เป็นกรรมการค้าขายของห้างฯ ตามมาตรา 1050 อยู่ และในระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเอง หุ้นส่วนธรรมดาที่หักหัวก็ไม่หลุดพ้นจากความรับผิด

37. ถ้าการที่หุ้นส่วนผู้จัดการ ได้จัดกิจการงานของห้างไปโดยไม่เชื่อฟังคำหักหัวของหุ้นส่วนอื่น ตามมาตรา 1033 หรือไม่เชื่อฟังคำหักหัวของหุ้นส่วนผู้จัดการด้วยกัน ตามมาตรา 1035 นั้น ในระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเอง เขาจะต้องรับผิดชอบไปตามคำหักหัวหรือไม่

ตอบ ตามมาตรา 1033 หุ้นส่วนผู้ที่ได้หักหัว ความเกี่ยวพันในระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเอง เขาก็จะหลุดพ้นในหนี้สินที่ได้หักหัวแต่เพียงผู้เดียว หุ้นส่วนที่มีได้หักหัวกับหุ้นส่วนผู้ที่ได้จัดการโดยฝ่าฝืนคำหักหัวก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน เพราะถือว่าเป็นตัวการตัวแทนซึ่งกันและกัน โดยถือว่าหุ้นส่วนผู้ที่ได้จัดการโดยฝ่าฝืนคำหักหัวเป็นตัวแทนของหุ้นส่วนอื่นที่มีได้หักหัว ดังนั้น หุ้นส่วนอื่นที่มีได้หักหัว จึงต้องร่วมรับผิดชอบด้วยในฐานะตัวการ (นำบทบัญญัติมาตรา 1042 ประกอบมาตรา 820, 823 มาใช้บังคับ) และตามมาตรา 1035 หุ้นส่วนผู้จัดการที่ได้หักหัวไป ในระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเอง เขาก็ไม่ต้องรับผิดชอบ ส่วนหุ้นส่วนคนอื่น ๆ รวมทั้งหุ้นส่วนผู้จัดการที่ฝ่าฝืนคำหักหัว ก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน แต่เจ้าหน้าที่ของห้างหุ้นส่วนมีสิทธิฟ้องผู้เป็นหุ้นส่วนได้ทุกคน ให้รับผิดชอบร่วมกันอย่างลูกหนี้ร่วม เพราะการหักหัวนั้นจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้สิทธิจริงไม่ได้

38. นายแดง, นายดำ, นายขาว และนายเขียว ร่วมกันตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการค้าน้ำตาล ต่อมานายเขียวซึ่งเป็นหุ้นส่วนคนหนึ่ง ต้องการจะทำสัญญาซื้อน้ำตาลจากนายเหลือง นายเขียวจึงนำเรื่องมาปรึกษากับนายดำและนายแดง แต่มิได้ปรึกษานายขาว นายดำและแดงมีความเห็นว่า ไม่ควรซื้อน้ำตาล

จากนายเหลืองเพราะเป็นน้ำตาลชนิดไม่ดีและราคาสูงเกินไป แต่นายเขียวไม่เชื่อคำทักท้วงและได้เข้าทำสัญญาซื้อน้ำตาลจากนายเหลือง ต่อมาห้างหุ้นส่วนนี้ค้าขายขาดทุน และเป็นหนี้ค่าน้ำตาลนายเหลือง นายเหลืองจึงฟ้องผู้เป็นหุ้นส่วนทั้ง 4 คน ให้รับผิดชอบร่วมกันชดใช้ราคาน้ำตาล ดังนี้ ให้ท่านวินิจฉัยว่ามีหุ้นส่วนคนใดบ้างที่จะต้องรับผิดชอบต่อนายเหลือง (ข้อสอบคณะนิติศาสตร์ มธ. ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2519)

คำตอบ วางหลักกฎหมายมาตรา 1033 และมาตรา 1050 ลงไปก่อนแล้วจึงวินิจฉัย

วินิจฉัย กรณีเป็นเรื่องการจัดการห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนซึ่งตามปัญหา ไม่ได้ตั้งให้ใครเป็นผู้จัดการ ดังนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนจึงมีสิทธิจัดการห้างหุ้นส่วนได้ แต่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดจะเข้าทำสัญญาอันใด ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนอีกคนหนึ่งทักท้วงนั้นไม่ได้ (มาตรา 1033)

แต่ห้างหุ้นส่วนสามัญนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการค่าน้ำตาล ดังนั้นการกระทำของนายเขียว ซึ่งมีอำนาจจัดการห้างฯ และได้ทำสัญญาซื้อน้ำตาล อันถือได้ว่าได้กระทำไปในทางธรรมดาค้าขายของห้าง จึงผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนให้ต้องรับผิดชอบร่วมกัน โดยไม่จำกัดจำนวนในการชำระหนี้อันได้ก่อให้เกิดขึ้น เพราะจัดการไปเช่นนั้น (มาตรา 1050)

ดังนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน ต้องรับผิดชอบร่วมกันชดใช้หนี้ให้แก่นายเหลือง คือนายเหลืองจะฟ้องนายแดง นายดำ นายขาว และนายเขียว คนใดคนหนึ่งก็ได้ หรือจะฟ้องทั้ง 4 คน ให้รับผิดชอบร่วมกันก็ได้ ส่วนการที่มีหุ้นส่วนได้ทักท้วงนั้น ก็เป็นเรื่องความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเองที่จะยกขึ้นอ้างแก่กัน แต่จะยกขึ้นอ้างเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้สุจริตและไม่ทราบคำทักท้วงไม่ได้

สรุป นายเหลืองฟ้องผู้เป็นหุ้นส่วนได้ทุกคน

39. นายเอกทราบว่า หุ้นส่วนผู้จัดการได้ทุจริตเบียดบังเงินของห้างหุ้นส่วนอยู่เสมอ และหุ้นส่วนบางคนที่รู้เห็นเป็นใจด้วย นายเอกต้องการจะเอาหุ้นส่วนผู้จัดการออกจากตำแหน่ง แต่หุ้นส่วนที่รู้เห็นเป็นใจกับหุ้นส่วนผู้จัดการไม่ยอมร่วมมือด้วย นายเอกจึงมาปรึกษาท่าน ดังนี้ ท่านจะแนะนำนายเอกอย่างไร

คำตอบ ตามหลักกฎหมายมาตรา 1036 หุ้นส่วนผู้จัดการนั้น จะเอาออกจากตำแหน่งได้ต่อเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายยินยอมพร้อมกัน (เป็นเอกฉันท์) เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

ตามปัญหา นายเอกต้องการเอาหุ้นส่วนผู้จัดการออกจากตำแหน่งเพราะทุจริตเบียดบังเงินของห้างหุ้นส่วนอยู่เสมอ ตามหลักกฎหมายก็ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เป็นหุ้นส่วนคน

อื่น ๆ ทุกคน เมื่อหุ้นส่วนที่รู้เห็นเป็นใจกับหุ้นส่วนผู้จัดการไม่ยอมร่วมมือ นายเอกก็ต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งให้กำจัดหุ้นส่วนผู้จัดการนั้นออกเสียจากห้างหุ้นส่วน โดยปฏิบัติตามมาตรา 1058 ซึ่งวางหลักว่า เมื่อเหตุอันใดอันหนึ่งเกิดขึ้นเกี่ยวกับผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่ง ซึ่งตามความในมาตรา 1057 เป็นเหตุให้ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายนอกนั้นมีสิทธิจะเรียกให้เลิกห้างหุ้นส่วนได้ไซ้ ในเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนเหล่านั้นยื่นคำร้อง ท่านว่าศาลจะสั่งให้กำจัดหุ้นส่วนผู้ต้นเหตุคนนั้นออกเสียจากห้างหุ้นส่วนได้

ดังนั้น ข้าพเจ้าก็จะแนะนำให้นายเอกยื่นคำร้องต่อศาล ขอให้ศาลมีคำสั่งให้กำจัดหุ้นส่วนผู้จัดการนั้นออกจากห้างหุ้นส่วน ตามมาตรา 1058 (ดูคำถามข้อ 58 ประกอบ)

40. ถ้าหุ้นส่วนอันมิได้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการได้เอื้อมเข้ามาจัดการงานของห้างหุ้นส่วนก็ดี หรือห้างหุ้นส่วนผู้จัดการได้จัดการไปโดยเกินขอบอำนาจการจัดการของตนก็ดี จะมีผลประการใด

คำตอบ วางหลักกฎหมายมาตรา 1043, มาตรา 1050, มาตรา 1053 การที่ผู้เป็นหุ้นส่วน หรือหุ้นส่วนผู้จัดการ จัดการงานของห้างฯ โดยไม่มีอำนาจหรือเป็นการกระทำเกินอำนาจที่ได้รับมอบหมาย มาตรา 1043 บัญญัติว่าให้บังคับด้วยบทบัญญัติว่าด้วยจัดการงานนอกสั่ง กล่าวคือผู้เป็นหุ้นส่วนหรือหุ้นส่วนผู้จัดการ ซึ่งกระทำการโดยไม่มีอำนาจนั้น จะต้องจัดการงานของห้างให้สมประโยชน์ของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลาย ตามความประสงค์อันแท้จริง หรือตามที่พึงสันนิษฐานได้ว่า เป็นความประสงค์ของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลาย (มาตรา 395) ถ้าการจัดการนั้นขัดกับความประสงค์ดังกล่าวและเกิดการเสียหายขึ้น ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือหุ้นส่วนผู้จัดการนั้น ก็จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนอื่น แต่ถ้าการนั้นสมประโยชน์ของผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นและต้องตามความประสงค์ของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการนั้น ก็มีสิทธิเรียกให้ผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นชดใช้เงินที่ตนออกไปได้ (มาตรา 401 ประกอบกับมาตรา 1042) หรือถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นให้สัตยาบันแก่การกระทำนั้น ก็ต้องถือว่าการกระทำนั้น เป็นการทำแทนผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายโดยชอบ (มาตรา 402 วรรค 2)

สำหรับห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้นมีบทบัญญัติว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดชอบ ไม่มีอำนาจจัดการงานของห้าง ถ้าสอดเข้าไปจัดการงานของห้าง ก็ต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกโดยไม่จำกัดจำนวน (มาตรา 1087, มาตรา 1088) แต่สำหรับความรับผิดในระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเอง ก็ต้องนำมาตรา 1043 ไปใช้เช่นกัน ทั้งนี้โดยบทบัญญัติของมาตรา 1080 นั่นก็คือ หุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดชอบ จะต้องจัดการงานให้สมประโยชน์ สมประสงค์ของห้างฯ

จึงจะเรียกให้ผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นร่วมรับผิดชอบได้ ถ้าไม่สมประโยชน์ สมประสงค์ของห้างฯ ก็ต้องรับผิดชอบส่วนตัว

มาตรา 1043 นี้ เป็นเรื่องที่ว่าผู้เป็นหุ้นส่วน หรือหุ้นส่วนผู้จัดการจัดการงานของห้าง โดยไม่มีอำนาจ หรือเป็นการกระทำเกินอำนาจแล้วเกิดความเสียหายขึ้น ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนหรือหุ้นส่วนผู้จัดการนั้น จะต้องรับผิดชอบชดเชยให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น อันเป็นความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเอง เพราะมาตรา 1043 อยู่ในหมวดที่ 2 ส่วนที่ 2 "ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันเอง"

สำหรับบุคคลภายนอกนั้น แม้การกระทำของผู้เป็นหุ้นส่วนจะทำไปโดยไม่มีอำนาจ เพราะตนมิใช่หุ้นส่วนผู้จัดการ หรือหุ้นส่วนผู้จัดการทำเกินอำนาจก็ตาม แต่ถ้าเป็นการกระทำที่ได้จัดทำไปในทางธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนแล้ว ก็ผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดให้ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกเสมอ (มาตรา 1050) เพราะข้อจำกัดอำนาจผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนนั้น ไม่ผูกพันบุคคลภายนอก (มาตรา 1053) แต่ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ผู้เป็นหุ้นส่วนธรรมดาซึ่งมิได้มีอำนาจจัดการ หรือหุ้นส่วนผู้จัดการ ได้จัดการห้างหุ้นส่วนไปโดยเกินขอบอำนาจที่ได้ตกลงไว้ จะเกิดผลดังนี้ คือ ถ้าเป็นการจัดการโดยหุ้นส่วนธรรมดา ผลของการจัดการก็ไม่ผูกพันห้างหุ้นส่วนแม้การนั้นจะอยู่ในวัตถุประสงค์ของห้างฯ เพราะหุ้นส่วนธรรมดาไม่มีสิทธิจัดการห้างฯ หุ้นส่วนธรรมดาผู้นั้น ก็จะต้องรับผิดชอบส่วนตัว เว้นแต่หุ้นส่วนอื่นจะได้ให้สัตยาบัน สำหรับในกรณีที่หุ้นส่วนผู้จัดการ ได้จัดการไปเกินขอบอำนาจของตน แต่อยู่ในวัตถุประสงค์ของห้างฯ การจัดการนั้นก็จะผูกพันห้างหุ้นส่วนเท่าที่จำกัดขอบอำนาจไว้ ส่วนที่เกินขอบอำนาจการจัดการผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการก็ต้องรับผิดชอบส่วนตัว เว้นแต่หุ้นส่วนอื่นจะให้สัตยาบัน

41. นายจันทร์, นายอังคาร, และนายพุธ เข้าหุ้นส่วนกันจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน โดยมีวัตถุประสงค์ทำการค้าไม้และวัสดุก่อสร้างและให้นายจันทร์เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ นายจันทร์มีความจำเป็นที่จะต้องเดินทางไปต่างจังหวัด แต่มิได้มอบหมายให้ใครเป็นผู้จัดการห้างฯ นายอังคารเห็นว่า ไม่มีใครจัดการห้าง จึงได้เข้ามาดูแลจัดการห้างฯ แทนนายจันทร์และได้ทำสัญญาซื้อไม้จากนายเสาร์เพื่อนำมาขายในห้างหุ้นส่วน แต่ นายพุธได้คัดค้าน เพราะเห็นว่าควรจะรอให้นายจันทร์กลับมาเสียก่อน แต่นายอังคารไม่เชื่อฟัง ปรากฏว่าไม้ที่ซื้อมามีคุณภาพต่ำ เป็นเหตุให้ห้างหุ้นส่วนขาดทุนและเป็นหนี้นายเสาร์ 1 ล้านบาท นายเสาร์จึงเรียกร้องให้นายจันทร์และนายพุธรับผิดชอบร่วมกับ

นายอังกอร์ แต่ นายจันทร์และนายพุทธปฏิเสธโดยอ้างว่านายอังกอร์มิใช่หุ้นส่วนผู้จัดการ ไม่มีอำนาจจัดการห้างหุ้นส่วน การกระทำของนายอังกอร์ ไม่ผูกพันห้างหุ้นส่วน และนายพุทธก็ได้คัดค้านแล้วแต่นายอังกอร์ไม่เชื่อฟัง ดังนี้ ให้ท่านวินิจฉัยว่า ข้อต่อสู้ของ นายจันทร์และนายพุทธ รับฟังได้หรือไม่

แนวคำตอบ เนื่องจากห้างหุ้นส่วนนี้ เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนข้อต่อสู้ของนายจันทร์ และนายพุทธจึงรับฟังไม่ได้ เพราะบุคคลภายนอกไม่ทราบว่าใครมีอำนาจจัดการห้างได้ และการกระทำของนายอังกอร์ ก็อยู่ในทางธรรมดาการค้าของห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคน จึงต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนในการชำระหนี้ อันได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะจัดการไปเช่นนั้น ตามมาตรา 1050 ซึ่งวางหลักว่า การใด ๆ อันผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้จัดทำไปในทางที่เป็นธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนย่อมมีความผูกพันในการนั้น ๆ และจะต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวน

42. นายเอก, นายโท และนายตรี เข้าหุ้นส่วนกันจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล และได้จดทะเบียนให้นายเอกเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ทำการค้าขายผ้าไหมไทย นายโทไปซื้อผ้าไหมไทยโดยมิได้ปรึกษานายเอกและนายตรี ดังนี้ ให้ท่านวินิจฉัยว่า การกระทำของนายโท จะผูกพันห้างหุ้นส่วนหรือไม่

คำตอบ เนื่องจากห้างหุ้นส่วนนี้เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน เมื่อได้จดทะเบียนและประกาศข้อความที่ได้ลงทะเบียนในราชกิจจานุเบกษาแล้วถือว่าบรรดาข้อความหรือเอกสารนั้นเป็นอันรู้แก่บุคคลทั้งปวงไม่เลือกว่าผู้นั้น จะเกี่ยวข้องกับห้างหุ้นส่วนหรือไม่ (หลักกฎหมาย มาตรา 1022)

ตามปัญหา เมื่อให้นายเอกเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ และได้ประกาศข้อความในราชกิจจานุเบกษาแล้ว จึงถือว่า เป็นอันรู้แก่บุคคลทั้งปวงว่านายเอกเท่านั้นที่มีอำนาจจัดการแทนห้างหุ้นส่วนได้ หุ้นส่วนคนอื่น ๆ ไม่มีอำนาจจัดการ การที่นายโทไปทำสัญญาซื้อผ้าไหม โดยมิได้ปรึกษานายเอกและนายตรี จึงมิใช่เป็นการกระทำแทนห้างหุ้นส่วน และเมื่อนายเอกกับนายตรีมิได้ให้สัตยาบันในการกระทำครั้งนี้ การกระทำของนายโทจึงไม่ผูกพันห้างหุ้นส่วน แม้จะทำอยู่ในวัตถุประสงค์ของห้างฯ ก็ตาม

43. นายขาว, นายเขียว, นายดำ และนายแดง เข้าหุ้นส่วนกันจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล โดยจดทะเบียนให้นายขาวและนายเขียวเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ และมีข้อจำกัด

อำนาจหุ้นส่วนผู้จัดการไว้ว่า จะทำสัญญาผูกพันห้างหุ้นส่วนได้ในวงเงินไม่เกินหนึ่งแสนบาท ถ้าจะทำเกินจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนเสียก่อน ห้างหุ้นส่วนนี้มีวัตถุประสงค์ในการค้าขายปราบศัตรูพืช ข้อความเหล่านี้ได้ประกาศโฆษณาในราชกิจจานุเบกษาแล้ว

นายขาวเห็นว่ายาปราบศัตรูพืชที่ห้างเป็นตัวแทนอยู่กำลังเป็นที่ต้องการของเกษตรกร และบังคับกำลังจะหมด จึงไปทำสัญญาสั่งซื้อจากบริษัทผู้ผลิต เป็นเงินห้าแสนบาท โดยมีได้ขออนุมัติจากหุ้นส่วนอื่นก่อน เพราะเกรงว่าจะล่าช้า ดังนี้ หุ้นส่วนอื่นจะยินยอมรับเอาสัญญาที่นายขาวทำไว้ได้หรือไม่

คำตอบ ตามปัญหานี้ เป็นเรื่องที่หุ้นส่วนผู้จัดการในห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ได้จัดการไปตามวัตถุประสงค์ของห้างฯ แต่เกินขอบอำนาจที่ได้จำกัดไว้ ส่วนที่เกินขอบอำนาจนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นอาจปฏิเสธไม่ยอมรับก็ได้ แต่จะปฏิเสธสัญญาทั้งหมดเสียทีเดียวย่อมไม่ได้ เพราะเป็นการกระทำที่อยู่ในวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนจึงต้องรับผิดชอบร่วมกันตามมาตรา 1050 แต่เนื่องจากเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนและได้มีการจำกัดขอบอำนาจหุ้นส่วนผู้จัดการไว้ตามมาตรา 1064 (6) ข้อจำกัดอำนาจนั้นจึงผูกพันบุคคลภายนอกเมื่อได้ประกาศโฆษณาในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ตามมาตรา 1022 จึงต้องถือว่าบุคคลภายนอกทราบว่าหุ้นส่วนผู้จัดการมีอำนาจจัดการห้างหุ้นส่วนได้ในวงเงินไม่เกินหนึ่งแสนบาท

ดังนั้น การกระทำของนายขาวจึงผูกพันห้างหุ้นส่วนเท่าเฉพาะจำนวนเงินที่ได้จำกัดอำนาจไว้ คือ หนึ่งแสนบาท หุ้นส่วนอื่น ๆ จะปฏิเสธโดยไม่ยอมรับเอาสัญญาเสียเลยย่อมไม่ได้

44. ข้อจำกัดอำนาจหุ้นส่วนผู้จัดการในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนจะผูกพันบุคคลภายนอกหรือไม่ ถ้าบุคคลภายนอกไม่ทราบว่าข้อจำกัดอำนาจนั้น

คำตอบ ข้อจำกัดอำนาจหุ้นส่วนคนหนึ่งในการที่จะผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ไม่มีผลผูกพันบุคคลภายนอกตามมาตรา 1053

ดังนั้น ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ถ้ามีข้อจำกัดอำนาจหุ้นส่วนผู้จัดการไว้ และบุคคลภายนอกไม่ทราบข้อจำกัดอำนาจนั้น ข้อจำกัดอำนาจจึงไม่มีผลผูกพันบุคคลภายนอก

45. ในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ได้มีบทบัญญัติห้ามผู้เป็นหุ้นส่วนประกอบกิจการค้าขายแข่งขันกับกิจการของห้าง ประการใดบ้าง และถ้ามีการฝ่าฝืนผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นชอบที่จะปฏิบัติอย่างไรต่อหุ้นส่วนผู้ที่ฝ่าฝืนนั้น

คำตอบ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1038 ได้บัญญัติห้ามหุ้นส่วน ไม่ว่าจะหุ้นส่วนธรรมดาหรือหุ้นส่วนผู้จัดการ ประกอบกิจการอันมีสภาพพหุเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วน ไม่ว่าจะทำเพื่อประโยชน์ตนหรือเพื่อประโยชน์ผู้อื่น โดยมิได้รับความยินยอมจากผู้เป็นหุ้นส่วนอื่น ๆ ทั้งหมด

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรานี้ ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ขอบที่จะเรียกเอาผลกำไรซึ่งผู้นั้นหามาได้ทั้งหมด หรือเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพื่อการที่ห้างหุ้นส่วนได้รับความเสียหาย เพราะเหตุนั้น ก็ได้ แต่ต้องฟ้องเรียกภายในหนึ่งปีนับแต่วันทำการฝ่าฝืน

ข้อสังเกต

1. ตามมาตรา 1038 นี้ เป็นบทบัญญัติใช้บังคับเฉพาะห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนเท่านั้น ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนต้องนำบทบัญญัติมาตรา 1066 มาใช้บังคับ

2. บทบัญญัติมาตรา 1038 มิได้ห้าม ผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนไปเข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนอื่น ซึ่งประกอบกิจการอันมีสภาพเป็นพหุเดียวกันและเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วน ดังนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนจึงอาจไปเข้าหุ้นกับบุคคลอื่นจัดตั้งห้างหุ้นส่วน อันมีสภาพเป็นพหุเดียวกันและเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนเดิมได้ หรืออาจจะเข้าไปเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัด อันประกอบธุรกิจ อันมีสภาพเป็นพหุเดียวกันและเป็นการแข่งขันกับห้างหุ้นส่วนได้ แต่ถ้าจะเข้าไปเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ หรือกรรมการผู้จัดการบริษัทจำกัด ซึ่งประกอบกิจการอันมีสภาพเป็นพหุเดียวกันและเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนไม่ได้ เพราะถือว่ามีส่วนร่วมในการประกอบกิจการ

46. ในห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ได้มีบทบัญญัติห้ามผู้เป็นหุ้นส่วนประกอบกิจการค้าขายแข่งขันกับห้างหุ้นส่วนสามัญ ประการใดบ้าง และถ้ามีการฝ่าฝืน ใครบ้างจะมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน หรือเรียกเอาผลกำไรจากผู้ฝ่าฝืน

คำตอบ มาตรา 1066 วางหลักว่า ห้ามผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งในห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนประกอบกิจการอย่างหนึ่งอย่างใด อันมีสภาพเป็นพหุเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วน ไม่ว่าจะทำเพื่อประโยชน์ตน หรือเพื่อประโยชน์ผู้อื่น หรือไปเข้าเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดในห้างหุ้นส่วนอื่น ซึ่งประกอบกิจการอันมีสภาพเป็นพหุเดียวกัน และแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้น เว้นไว้แต่จะได้รับความยินยอมจากผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นทั้งหมด

แต่ข้อห้ามเช่นว่านี้ ท่านว่าจะไม่ฟังใช้ไม่ได้ ถ้าหากผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายได้รู้อยู่แล้วใน เวลาเมื่อลงทะเบียนหุ้นส่วนนั้นว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งได้ทำกิจการ หรือเข้าเป็นหุ้นส่วน อยู่ในหุ้นส่วนอื่น อันมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน และในสัญญาเข้าหุ้นส่วนที่ทำไว้ต่อกันนั้น ก็ได้บังคับให้ถอนตัวออก

ถ้ามีการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา 1066 นี้ หุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนมีสิทธิ เรียกค่าสินไหมทดแทน หรืออาจจะเรียกเอาผลกำไรที่ผู้ฝ่าฝืนหาได้ทั้งหมดก็ได้ แต่ต้องฟ้องเรียก ภายใน 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ทำการฝ่าฝืน

ข้อสังเกต ตามมาตรา 1066

1. ใช้บังคับกับหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนเท่านั้น
2. มีข้อห้ามมากกว่าหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน กล่าวคือ นอกจากจะห้ามผู้ เป็นหุ้นส่วน ประกอบกิจการแข่งขันกับกิจการของหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนแล้ว ยังห้าม ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนไปเข้าเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบในหุ้นส่วนอื่น ซึ่งประกอบกิจ การอันมีสภาพเป็นอย่างเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับกิจการของหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้น ซึ่งหมายความว่า นอกจากจะห้ามประกอบกิจการแข่งขันกับกิจการของหุ้นส่วนแล้ว ยังห้าม ผู้เป็นหุ้นส่วนในหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนไปเข้าหุ้นกับผู้อื่นจัดตั้งหุ้นส่วนสามัญ ซึ่ง ประกอบกิจการอันมีสภาพเป็นอย่างเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกิจการของหุ้นส่วนหรือจะ ไปเข้าหุ้นส่วนกับคนอื่น เพื่อจัดตั้งหุ้นส่วนจำกัด โดยตนเองเป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัด ความรับผิดชอบก็ได้ แต่ถ้าจะไปเป็นหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดชอบ กฎหมายไม่ได้ห้าม หรือ จะไปเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัด อันประกอบธุรกิจอย่างเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับหุ้น ส่วนสามัญจดทะเบียน กฎหมายก็ได้ห้าม แต่ถ้าจะไปเป็นกรรมการผู้จัดการบริษัทคงจะไม่ได้ เพราะถือว่ามีส่วนร่วมในการประกอบกิจการ
3. ผู้มีสิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน หรือเรียกเอาผลกำไร ก็คือ หุ้นส่วนสามัญ จดทะเบียน แต่จะต้องเรียกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น จะเรียกเอาทั้งค่าสินไหมทดแทนเพื่อ ความเสียหายซึ่งหุ้นได้รับ และเรียกเอาผลกำไรที่ผู้ฝ่าฝืนหาได้ทั้งหมดด้วย ย่อมไม่ได้
4. ในกรณีที่หุ้นส่วนคนหนึ่งคนใด ได้ประกอบกิจการประเภทเดียวกับหุ้นส่วน จดทะเบียนอยู่ก่อนแล้ว หรือได้ไปเข้าหุ้นในหุ้นส่วนอื่น อันมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันกับ หุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนอยู่ก่อนแล้ว และในสัญญาเข้าหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ก็ได้ ตกลงกันว่า หุ้นส่วนผู้นั้นจะเลิกกิจการของตน หรือจะออกจากหุ้นส่วนอื่นที่ตนร่วมอยู่ด้วย แต่ภายหลังไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้ ก็ถือว่า หุ้นส่วนผู้นั้นทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติ

มาตรา 1066 อันเป็นเหตุให้ห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนมีสิทธิเรียกค่าทดแทน หรือเรียกเอาผลกำไร ได้ แต่ถ้าไม่ได้มีการตกลงกันไว้ว่าให้เลิกหรือให้ออกจากห้างหุ้นส่วนอื่น ก็จะต้องถือว่าหุ้นส่วนผู้นั้น ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา 1066 ไม่ได้ สมมติว่า หุ้นส่วนทั้งหลายอื่นนั้นเพิ่งมาทราบแต่ภายหลัง ว่า หุ้นส่วนผู้นั้นได้ประกอบกิจการอย่างนั้นอยู่แล้ว หรือไปเข้าเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิด ในห้างหุ้นส่วนอื่นอยู่ก่อนแล้ว หุ้นส่วนทั้งหลายจะบังคับให้เขาถอนตัวออกได้หรือไม่ คำตอบ ก็คือ น่าจะไม่ได้และจะถือว่าเขาฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา 1066 ก็ไม่ได้เช่นกัน เพราะเขาทำ อยู่ก่อนแล้ว

47. นายเฉลยลงทุน 50,000 บาท นายฉายลงทุน 30,000 บาท นายสมลงแรงร่วมหุ้นกัน ค้าขายผลไม้ นายฉายผิดนัดไม่นำเงินมาลงทุน นายสมจึงเสนอให้นายมาลงทุนแทน ในระหว่างนี้นายสมได้นำข้าวสารและน้ำตาลทรายมาขายได้กำไร 30,000 บาท ดังนี้ ผู้เป็นหุ้นส่วนจะคิดกำไรกันอย่างไร

คำตอบ 1. นายฉายผิดนัดไม่นำเงินมาลงทุน จะเอานายฉายออกจากหุ้นส่วนได้ต้องปฏิบัติตาม มาตรา 1031 ถ้าปฏิบัติไม่ถูกต้องจะเอานายฉายออกไม่ได้
2. นายสมเสนอให้นายมาลงทุนแทน การที่จะเอานายมาเป็นหุ้นส่วนแทนนายฉาย ได้ จะต้องได้รับความยินยอมจากนายเฉลยด้วย (มาตรา 1040)
3. นายสมนำข้าวสารและน้ำตาลทรายมาขายในห้างได้กำไร 30,000 บาท หุ้นส่วนจึง ไม่มีสิทธิเรียกร้องเอากำไรนี้มาแบ่งได้ เพราะนายสมจัดการเพื่อนายสมเอง การจัดการนั้นนอก วัตถุประสงค์ของห้างที่ทำการค้าผลไม้ ไม่เข้ามาตรา 1048

48. นายหนึ่ง, นายสอง และนายสาม เป็นหุ้นส่วนกันทำการค้าโดยไม่จดทะเบียน ได้ ตกลงให้นายหนึ่ง เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ต่อมานายสองเห็นว่านายหนึ่งจัดการไม่ดีจึง ขอจัดการเอง นายหนึ่งก็ยอมให้ทำแทน ปรากฏว่านายสองทำการค้าขาดทุน เจ้าหนึ่ง จึงฟ้องนายสามให้ชำระหนี้ 200,000 บาท ดังนี้ นายสามจะปฏิเสธการชำระหนี้ ได้หรือไม่ หรือควรจะจัดการอย่างไร

แนวคำตอบ นายสามจะปฏิเสธการชำระหนี้ 200,000 บาท ที่เกิดจากการจัดการของห้างของ นายสองไม่ได้ เพราะการค้าที่นายสองทำไปเป็นการกระทำในทางธรรมดาของห้างหุ้นส่วน หุ้น ส่วนทุกคนจึงต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวน (มาตรา 1050) เข้าลักษณะหนี้ร่วมกัน เจ้า หนี้มีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้คนหนึ่งคนใด หรือทั้งหมดรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้โดยสิ้นเชิง (มาตรา 291,

1025) ดังนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่เลือกฟ้องนายสามแต่ผู้เดียว นายสามก็ต้องรับผิดชอบชำระหนี้ให้เจ้าหน้าที่ 200,000 บาท

การที่หุ้นส่วนทั้งหลาย ตกลงให้นายหนึ่งเป็นผู้จัดการ หุ้นส่วนอื่น คือนายสองและนายสามจึงไม่มีอำนาจจัดการห้างตามมาตรา 1035 การที่นายสองสอดเข้ามาจัดการงานของห้าง จึงเป็นการไม่ชอบ แม้นายหนึ่งผู้จัดการจะยอมให้จัดการแทนก็ตาม นายหนึ่งก็ยังเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการอยู่ ยังไม่พ้นจากตำแหน่ง เพราะการเอาหุ้นส่วนผู้จัดการออกจากตำแหน่งได้ ต่อเมื่อหุ้นส่วนทั้งหลายยินยอม เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา 1036) ข้อเท็จจริงตามปัญหา ไม่ปรากฏว่านายสามยินยอมให้นายหนึ่งออกจากตำแหน่งหุ้นส่วนผู้จัดการ

การที่นายหนึ่งยอมให้นายสองจัดการแทน โดยมีได้รับความเห็นชอบจากนายสาม จึงเป็นเรื่องที่หุ้นส่วนผู้จัดการตั้งตัวแทนช่วง โดยมีได้รับมอบอำนาจ (มาตรา 808 ประกอบมาตรา 1042) นายหนึ่งจึงต้องรับผิดชอบ

นายสองมิใช่หุ้นส่วนผู้จัดการ แต่ได้เอื้อมือเข้ามาจัดการงานของห้าง จึงเป็นการจัดการงานนอกสั่ง ตามมาตรา 395 ประกอบมาตรา 1043 เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นแก่ห้างหุ้นส่วนคือห้างหุ้นส่วนขาดทุน 200,000 บาท นายสองจึงต้องรับผิดชอบ

ดังนั้น นายสามจึงมีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากนายหนึ่งและนายสองได้ตามมาตรา 396

49. นายมี, นายสี และนายสา เข้าหุ้นส่วนทำการค้าหนังวัว โดยมีได้ตกลงให้ใครเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ นายมีได้เช่าที่ดินและสร้างที่เก็บหนังโรงใหญ่ โดยมีได้หารือนายสาและนายสี ส่วนนายสาได้ซื้อหนังงูและหนังจระเข้ ว่าเป็นจำนวนมากโดยพลการ เพราะเห็นว่าได้ราคาดี ต่อมานายสีได้ลาออกจากห้างหุ้นส่วน และได้นำนายสาเข้ามาเป็นหุ้นส่วนแทนโดยหุ้นส่วนอื่น ๆ ก็มีได้ขัดข้อง ในปลายปีได้เกิดไฟไหม้โรงเก็บหนังสัตว์เสียหายหมด และยังเป็นหนี้ค่าเช่าที่ดินอยู่ 1 แสนบาท ส่วนนายสายังมีได้ชำระเงินค่าหนังงูและหนังจระเข้ เจ้าหนี้จึงมาฟ้องเรียกหนี้จากบุคคลทั้งหมดรวมทั้งนายสีที่ลาออกไปด้วย ให้ท่านวินิจฉัยถึงความรับผิดชอบของบุคคลเหล่านั้น

แนวคำตอบ เดิมนายมี, นายสี และนายสา เป็นหุ้นส่วนกันในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการค้าหนังวัว โดยมีได้ตกลงกันไว้ในกระบวนการจัดการห้าง ดังนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนยอมจัดการห้างได้ทุกคน และถือว่าเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการทุกคน ซึ่งหมายความว่า แต่ละคนมีสิทธิจัดการกิจการงานของห้าง ภายในขอบวัตถุประสงค์ได้โดยไม่จำเป็นต้องหารือหุ้นส่วนคนอื่น เว้นเสียแต่จะทำสัญญากับบุคคลภายนอกไม่ได้ ถ้าหุ้นส่วนคนหนึ่งทักท้วง (มาตรา 1033)

ดังนั้น การที่นายมีได้เช่าที่ดินและสร้างที่เก็บหนังสือโรงใหญ่โดยมีได้หาเรือนายสี และนายสายยอมใช้ได้ และเมื่อการกระทำนี้เป็นการกระทำอันเป็นธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนทุกคนจึงต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1050 แม้ว่าต่อมาไฟจะไหม้โรงเก็บหนังสือเสียหายหมด ก็ไม่สำคัญ

การที่นายสีซื้อหนังสือและหนังสือรับ เป็นการทำที่นอกวัตถุประสงค์ของห้าง เพราะห้างมีวัตถุประสงค์ทำการค้าหนังสือ ดังนั้นจึงไม่ผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ นายสีต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัว (มาตรา 1050)

การที่นายสีลาออกจากห้างหุ้นส่วน ก็ยังคงต้องรับผิดชอบในหนี้ค่าเช่าที่ดินนี้ เพราะเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนเขาลาออกจากห้างหุ้นส่วนและยังต้องรับผิดชอบตลอดไปจนกว่าหนี้จะชำระเสร็จหรือขาดอายุความเพราะกรณีนี้เป็นเรื่องห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน จึงต้องนำบทบัญญัติมาตรา 1051 มาใช้บังคับ

การที่นายสีได้ลาออกจากห้างหุ้นส่วนและนำนายสายมาเข้าหุ้นส่วนแทนตน โดยหุ้นส่วนอื่น ๆ มิได้ขัดข้อง จึงทำให้นายสายเป็นหุ้นส่วนร่วมกับนายมีและนายสี นายสายจึงต้องรับผิดชอบในหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนที่ตนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนด้วย นั่นก็คือต้องรับผิดชอบในเงินค่าเช่าที่ดินรายนี้ด้วย ตามมาตรา 1052

ข้อสังเกต ตามปัญหาในข้อนี้

1. คำว่า "ทางที่เป็นธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วน" นั้น มีความหมายกว้างกว่าคำว่า "วัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วน" ดังนั้นแม้ว่าการจัดการห้างจะมีได้เป็นไปโดยตรงตามวัตถุประสงค์ของห้างฯ แต่ถ้าการจัดการนั้นอยู่ในทางธรรมดาการค้าขายของห้างฯ ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน ก็ย่อมมีความผูกพันในการนั้น ๆ และจะต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวน ในการชำระหนี้อันได้ก่อให้เกิดขึ้น เพราะจัดการไปเช่นนั้น ตามมาตรา 1050 เช่น ห้างหุ้นส่วนมีวัตถุประสงค์ทำการค้าแร่ดีบุก หุ้นส่วนผู้จัดการได้ไปยืมเงินจากบุคคลภายนอกมาใช้จ่ายในกิจการงานของห้างฯ จะเห็นว่า การกู้ยืมเงินนั้น มิใช่เป็นวัตถุประสงค์โดยตรงของห้างฯ แต่ก็ถือว่าเป็นทางธรรมดาการค้าขายของห้างฯ เพราะตามปกติการค้าเนินธุรกิจก็ต้องมีการกู้หนี้ยืมสินกันมาลงทุนดำเนินการ ดังนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ก็ต้องร่วมรับผิดชอบในหนี้เงินกู้รายนี้ด้วย

2. ถ้าเป็นกรณีห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ผู้ที่ออกจากห้างหุ้นส่วนไปแล้ว ก็ยังต้องรับผิดชอบในหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนที่ตนได้ลาออกไปเช่นเดียวกัน แต่รับผิดชอบจำกัดแค่ 2 ปี นับแต่วันที่เขาได้ลาออกไป ตามมาตรา 1068 ยกเว้นหนี้ละเมิด ซึ่งมีบทบัญญัติไว้เฉพาะในมาตรา 448

50. ที่กล่าวว่า “ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่ง จะเรียกเอาส่วนของตนจากหุ้นส่วนคนอื่น ๆ แม้ในก่อการค้าขายอันใด ซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตนก็ได้” นั้นหมายความว่าอย่างไร จงอธิบาย และยกตัวอย่าง

คำตอบ คำกล่าวนี้อยู่ในหลักกฎหมาย มาตรา 1048 ซึ่งพอจะอธิบายได้ดังนี้

1. ในการจัดการห้างหุ้นส่วน กฎหมายถือว่าหุ้นส่วนทุกคนเป็นตัวการตัวแทนซึ่งกันและกัน และหลักกฎหมายตัวแทนมีว่า การที่ตัวแทนได้ทำไปภายในขอบเขตอำนาจแล้ว ย่อมมีผลเท่ากับตัวการได้ทำกิจการนั้นเองเมื่อตัวแทนได้รับเงินหรือทรัพย์สินใด ๆ ในฐานะที่เป็นตัวแทนแล้วตัวแทนก็ต้องมีหน้าที่ส่งมอบให้ตัวการทั้งสิ้น (มาตรา 820, 810)

ดังนั้น เมื่อหุ้นส่วนผู้จัดการได้ทำกิจการอันใด แม้จะได้ปรากฏชื่อของตนเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการก่อการนั้นแต่ผู้เดียวก็ตาม แต่ความจริงการนั้นได้ทำไปเป็นการจัดการงานของห้างในทางที่เป็นธรรมดาค้าของห้าง หุ้นส่วนผู้จัดการที่จัดทำกิจการนั้น อยู่ในฐานะตัวแทนของห้างหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ดังนั้นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ซึ่งตกอยู่ในฐานะตัวการ ก็มีสิทธิได้รับผลในการกระทำอันนั้นด้วย

2. การที่หุ้นส่วนคนหนึ่ง ๆ จะมีสิทธิเช่นนั้นได้ก็ต้องปรากฏว่าหุ้นส่วนผู้จัดการได้รับสิ่งใดมาจากบุคคลภายนอกแล้ว ถ้าเขายังมิได้รับมาจากบุคคลภายนอกหุ้นส่วนคนอื่น ๆ จะเรียกเอาส่วนของตนจากหุ้นส่วนผู้จัดการยังไม่ได้

3. มาตรา 1048 นี้ ใช้เฉพาะกิจการค้าขายเท่านั้น กิจการอื่น ๆ ที่มีใช้กิจการค้าขายไม่อยู่ในบังคับในมาตรา 1048 นี้

4. ใช้เฉพาะกรณีที่หุ้นส่วนคนหนึ่งได้ประโยชน์มาในกรอบกิจการของห้างหุ้นส่วน ถ้าเขาได้มาโดยส่วนตัว ไม่ใช่เนื่องจากกิจการของห้างโดยตรงแล้ว หุ้นส่วนคนอื่น ๆ จะไปเรียกร้องเอามาไม่ได้ เช่น หุ้นส่วนคนหนึ่งไปสีบราคาของในท้องตลาด แล้วถูกรถยนต์ชนได้รับบาดเจ็บได้ค่าสินไหมทดแทนมา หุ้นส่วนคนอื่น ๆ ก็จะไปเรียกร้องเอาส่วนแบ่งในค่าสินไหมทดแทนไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องเฉพาะตัวเนื่องจากการที่เขาได้รับบาดเจ็บ แต่ถ้าเขาได้ประโยชน์มาในกรอบกิจการของห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นก็เรียกเอาได้ ตัวอย่างเช่น หุ้นส่วนผู้จัดการได้ขายสินค้าให้บุคคลภายนอกไปในทางธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนและได้กำไรมา ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ก็มีสิทธิเรียกเอาส่วนแบ่งกำไรจากหุ้นส่วนผู้จัดการได้

51. มาตรา 1049 บัญญัติว่า “ผู้เป็นหุ้นส่วนจะถือเอาสิทธิใด ๆ แก่บุคคลภายนอกในกิจการค้าขาย ซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตนนั้นหาได้ไม่” หมายความว่าอย่างไร ให้อธิบายและยกตัวอย่าง

คำตอบ ถ้อยคำตามมาตรา 1049 นี้ นักนิติศาสตร์มีความเห็นเป็น 2 ฝ่าย นักนิติศาสตร์ฝ่ายแรกและผู้เขียนมีความเห็นว่า มาตรา 1049 นี้ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดไม่มีชื่อในกิจการค้าขาย หุ้นส่วนผู้นั้นก็จะถือเอาสิทธิใด ๆ จากบุคคลภายนอกไม่ได้ แต่ถ้ามีชื่อในกิจการค้าขาย ผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นก็ถือเอาสิทธิจากบุคคลภายนอกได้

ตัวอย่าง นายเดชกับนายอุดม เป็นหุ้นส่วนกันตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน โดยมีชื่อในกิจการค้าขายว่าห้างหุ้นส่วนสามัญ เดชอุดม นายเดชแต่ผู้เดียวเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ นายเดชไปทำสัญญาค้าขายกับบุคคลภายนอก โดยลงชื่อนายเดช เป็นคู่สัญญาแต่ผู้เดียว ถ้าบุคคลภายนอกไม่ปฏิบัติตามสัญญา นายอุดมก็มีสิทธิเรียกร้องให้บุคคลภายนอกปฏิบัติตามสัญญาได้ เพราะห้างหุ้นส่วนนี้มีชื่อนายอุดมรวมอยู่ด้วย คือนายอุดมมีชื่อในกิจการค้านั้นเอง แต่ถ้าจะถึงขั้นฟ้องคดีต่อศาล ก็คงต้องให้นายเดชร่วมลงชื่อในฟ้องด้วย หรือพูดง่าย ๆ ก็คือ ต้องให้หุ้นส่วนคนอื่น ๆ ทั้งหมดมอบหมายให้ฟ้องคดีนั้นเอง หรือนายเดชจะฟ้องบุคคลภายนอกโดยตนเองเป็นโจทก์ฟ้องแต่เพียงผู้เดียวก็ได้ เพราะนายเดชมีนิติสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกโดยตรงอยู่แล้ว สมมุติว่าห้างหุ้นส่วนสามัญเดชอุดมนี้ มีนายดีอีกคนหนึ่งร่วมหุ้นด้วย แต่ไม่เคยปรากฏชื่อนายดีเลย ในการติดต่อค้าขายกับบุคคลภายนอก ดังนั้นนายดี ก็จะเรียกร้องให้บุคคลภายนอกปฏิบัติตามสัญญาไม่ได้ แต่ถ้าปรากฏว่า ในการติดต่อค้าขายกับบุคคลภายนอกได้ระบุดังว่า นายเดช นายอุดม และนายดี เป็นหุ้นส่วนกันในกิจการค้านั้น แม้นายเดชลงชื่อในสัญญาขายสินค้าของห้างแต่ผู้เดียว นายดีก็มีสิทธิเรียกร้องให้บุคคลภายนอกปฏิบัติตามสัญญาได้ เพราะมีชื่อนายดีในกิจการค้า และคำว่ามีชื่อในกิจการค้านี้ ไม่จำเป็นจะต้องนำชื่อไปเป็นชื่อห้างหรือไม่จำเป็นจะต้องเป็นคู่สัญญากับบุคคลภายนอก เพียงแต่ได้ความว่าในการติดต่อค้าขายกับบุคคลภายนอกได้มีชื่อหุ้นส่วนผู้นั้นปรากฏ เป็นที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปก็เป็นการเพียงพอแล้ว ที่จะทำให้หุ้นส่วนผู้นั้นถือเอาสิทธิใด ๆ จากบุคคลภายนอกได้ เพราะตามมาตรา 1049 นี้ มิได้บัญญัติไว้ว่าจะต้องเป็นคู่สัญญา เพียงแต่วางหลักไว้ว่า ถ้ามิได้มีชื่อในกิจการค้าขาย ก็จะถือเอาสิทธิใด ๆ จากบุคคลภายนอกไม่ได้ หากจะตีความในบทบัญญัติมาตรา 1049 ว่า จะต้องเป็นคู่สัญญาเท่านั้น จึงจะมีสิทธิเรียกร้องจากบุคคลภายนอกได้ จึงน่าจะไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย เพราะถ้ามาตรา 1049 มีความมุ่งหมายอย่างเดียวกับหลักในเรื่อง สิทธิและความรับผิดชอบเฉพาะตัวของคู่สัญญา ก็ไม่จำเป็นจะต้องบัญญัติมาตรา 1049 นี้ขึ้นมา เพราะหลักดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้กับสัญญาทั่วไปอยู่แล้ว

แต่นักนิติศาสตร์อีกฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่า ตามมาตรา 1049 นี้หุ้นส่วนที่มีอำนาจเรียกร้องให้บุคคลภายนอกปฏิบัติตามสัญญาได้ ก็คือ หุ้นส่วนที่เป็นคู่สัญญากับบุคคลภายนอกเท่านั้น หุ้นส่วนคนอื่น ๆ แม้จะปรากฏชื่อในกิจการค้าขายแต่ถ้ามิได้เป็นคู่สัญญากับบุคคลภายนอก ก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้บุคคลภายนอกปฏิบัติตามสัญญา เช่น ตามตัวอย่างข้างต้น ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน “เดชอุดม” นายเดชแต่ผู้เดียวได้ไปทำสัญญากับบุคคลภายนอก ต่อมาบุคคลภายนอกไม่ปฏิบัติตามสัญญา นายอุดมหุ้นส่วนอีกคนหนึ่ง แม้จะปรากฏชื่อในกิจการค้าขาย ก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้บุคคลภายนอกปฏิบัติตามสัญญา เพราะนายอุดมมิใช่คู่สัญญากับบุคคลภายนอก

หมายเหตุ ตามมาตรา 1049 นี้เป็นเรื่องของห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ผลก็จะเป็นตรงกันข้ามคือเป็นไปตามมาตรา 1065 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้เป็นหุ้นส่วน อาจถือเอาประโยชน์แก่บุคคลภายนอกในบรรดาสิทธิอันห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนได้มา แม้ในกิจการซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตน” เหตุที่มาตรา 1049 บัญญัติไว้ตรงกันข้ามกับมาตรา 1065 ก็เพราะห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่จดทะเบียนนั้น ไม่มีทะเบียนให้ประชาชน หรือผู้มาติดต่อค้าขายกับห้างได้ตรวจดูว่าใครเป็นหุ้นส่วนบ้าง เหมือนอย่างในกรณีของห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนหรือห้างหุ้นส่วนจำกัด การติดต่อธุรกิจการงานของห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วน อาจไม่ได้บอกแก่บุคคลภายนอกว่าทำในนามของห้าง ด้วยเหตุนี้เองมาตรา 1049 จึงห้ามมิให้หุ้นส่วนผู้ที่มีได้มีชื่อปรากฏในกิจการค้าของห้างเรียกร้องสิทธิของห้างเอาจากบุคคลภายนอกสำหรับห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนนั้น เมื่อได้จดทะเบียนและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ก็ถือว่าบุคคลภายนอกทราบแล้วว่า มีใครเป็นหุ้นส่วนบ้าง หุ้นส่วนผู้จัดการที่จัดการไป ก็ถือว่าทำแทนห้างหุ้นส่วนซึ่งเป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน ดังนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น จึงอาจถือเอาประโยชน์จากบุคคลภายนอก ในบรรดาสิทธิอันห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้นได้มา แม้ในกิจการที่ไม่ปรากฏชื่อของตน แต่อย่างไรก็ตามการเรียกร้องประโยชน์นั้น ก็ต้องเรียกในนามของห้างหุ้นส่วน และเพื่อผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด มิใช่เรียกเอาส่วนตัว อนึ่งถ้าการเรียกร้องนั้นถึงขั้นต้องฟ้องเป็นคดี ก็ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วย คือจะฟ้องได้ ก็ต่อเมื่อเป็นผู้แทนของห้าง หรือได้รับมอบหมายจากผู้แทนของห้าง จะฟ้องเอาโดยลำพังในฐานะเป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งน่าจะไม่ได้

52. ผู้เป็นหุ้นส่วนจะต้องรับผิดชอบในการชำระหนี้ของห้าง ในกิจการที่เพื่อนหุ้นส่วนได้ทำไปในลักษณะใด

คำตอบ จะต้องรับผิดชอบเมื่อเข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 1050 ที่บัญญัติว่า “การใด ๆ อันผู้เป็นส่วนคนใดคนหนึ่ง ได้จัดทำไปในทางธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนนั้น ท่านว่าผู้เป็นส่วนหมดทุกคน ย่อมมีความผูกพันในการนั้น ๆ ด้วย และจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน โดยไม่จำกัดจำนวนในการชำระหนี้ อันได้ก่อให้เกิดขึ้น เพราะจัดการไปเช่นนั้น”

จากบทบัญญัติมาตรา 1050 สรุปหลักเกณฑ์ได้ดังนี้

1. จะต้องรับผิดชอบในกิจการที่เป็นธรรมดาการค้าขายของห้างการค้าจะเป็นทางธรรมดาการค้าขายของห้าง จะต้องอาศัยข้อเท็จจริงมาวินิจฉัยเป็นเรื่อง ๆ ไป กับทั้งต้องอาศัยพฤติการณ์ของเรื่องนั้นมาประกอบด้วย มิใช่เพียงวินิจฉัยสัญญาที่ก่อตั้งห้างหุ้นส่วนแต่เพียงอย่างเดียวเพราะในสัญญาก่อตั้งห้างหุ้นส่วนย่อมวางรูปการค้าขายไว้อย่างกว้างขวางมิได้วางวิธีปฏิบัติไว้ และมีได้ระบุให้คลุมถึงธุรกิจธรรมดา ซึ่งห้างหุ้นส่วนชนิดนั้นจะทำการค้าขายได้

2. การเป็นธรรมดาการค้าขายของห้าง มีความหมายกว้างกว่า “วัตถุประสงค์ของห้าง” การที่เป็นธรรมดาการค้าขายคลุมถึงวัตถุประสงค์ของห้างอยู่ในตัว ฉะนั้นกิจการใดแม้จะดูเผิน ๆ จะเห็นว่าเป็นกิจการที่นอกวัตถุประสงค์ของห้าง แต่อาจจะอยู่ในลักษณะที่ถูกถือว่าเป็นธรรมดาการค้าขายของห้าง ทำให้หุ้นส่วนต้องรับผิดชอบร่วมกันได้เช่น ห้างหุ้นส่วนมีวัตถุประสงค์ในการค้าขายอาหารสัตว์และพันธุ์เมล็ดพืชหุ้นส่วนผู้จัดการได้ไปกู้เงินจากธนาคารในนามของห้างฯ เพื่อนำเงินมาใช้ในกิจการของห้างหุ้นส่วน แม้การกู้เงินจะไม่ใช่วัตถุประสงค์ของห้างฯ แต่ก็ถือว่าการกู้เงินเป็นธรรมดาการค้าขายของห้างฯ เพราะการกู้เงินย่อมเป็นกิจการที่คนค้าขายย่อมกระทำกัน ผู้เป็นหุ้นส่วนก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

53. ในห้างหุ้นส่วนสามัญ ถ้ามีข้อจำกัดอำนาจหุ้นส่วนคนหนึ่ง ในอันที่จะผูกพันหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ข้อจำกัดอำนาจนั้น จะมีผลผูกพันบุคคลภายนอกหรือไม่

คำตอบ 1. ถ้าเป็นกรณีห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ข้อจำกัดอำนาจหุ้นส่วนคนหนึ่ง ในอันที่จะผูกพันหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ไม่มีผลผูกพันบุคคลภายนอก ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 1053 ตัวอย่างเช่น ก. ข. ค. เป็นหุ้นส่วนกันในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน โดยตกลงให้ ก. เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ และมีข้อจำกัดอำนาจหุ้นส่วนผู้จัดการไว้ว่า จะทำสัญญาผูกพันห้างหุ้นส่วนได้ในวงเงินไม่เกิน 100,000 บาท ถ้าเกินจากนี้หุ้นส่วนคนอื่น ๆ ไม่ต้องรับผิดชอบ ถ้าคนภายนอกไม่รู้ข้อจำกัดอำนาจนั้น และไปทำสัญญาค้าขายกับนาย ก. ห้างเกิดเป็นหนี้เจ้าหนี้สองแสนบาท เจ้าหนี้จึงฟ้องนาย ข. ให้รับผิดชอบ นาย ข. จะอ้างว่า นาย ก. ทำเกินขอบอำนาจ ตนจึงไม่ต้องรับผิดชอบชำระหนี้ของห้าง ดังนี้ไม่ได้

การที่กฎหมายบัญญัติมาตรา 1053 ขึ้นมา ก็เพราะห้างหุ้นส่วนที่มีได้จดทะเบียน บุคคลภายนอกไม่อาจรู้ขอบอำนาจของหุ้นส่วนแต่ละคนเพราะมิได้แจ้งไว้ที่ใด หากมีข้อจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนคนใด ในอันที่จะผูกพันหุ้นส่วนคนอื่น ต้องถือว่าเป็นการจำกัดอำนาจระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเอง และเป็นอันผูกพันหุ้นส่วนทุกคน แต่จะไม่มีผลผูกพันบุคคลภายนอกที่ไม่รู้ข้อจำกัดอำนาจนั้น และการที่ไม่มีผลผูกพันบุคคลภายนอกนั้น จะต้องได้ความว่าบุคคลภายนอกนั้น จะต้องไม่รู้จักอำนาจนั้นโดยสุจริต แต่ถ้าบุคคลภายนอกรู้จักข้อจำกัดอำนาจนั้น ก็ต้องถือว่าข้อจำกัดอำนาจนั้นมีผลผูกพันบุคคลภายนอกทันที คือบุคคลภายนอกจะมีสิทธิฟ้องหุ้นส่วนทั้งหลายให้รับผิดชอบได้เพียงในวงเงินที่หุ้นส่วนได้ตกลงจำกัดอำนาจไว้เท่านั้น เว้นแต่หุ้นส่วนคนอื่น ๆ (ทั้งหมด) จะให้สัตยาบันในส่วนที่เกินขอบอำนาจ เช่นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ทั้งหมด ยอมรับเอาสัญญาที่หุ้นส่วนผู้จัดการได้ทำไว้ แม้จะเกินขอบอำนาจก็ตาม

2. ในกรณีที่เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ถ้ามีข้อจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนผู้จัดการ กฎหมายบังคับว่า จะต้องจดทะเบียนไว้ตามมาตรา 1064 (6) เมื่อจดทะเบียนและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ก็มีผลผูกพันบุคคลภายนอกได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1022 แม้ความจริงบุคคลภายนอก จะไม่รู้จักอำนาจนั้นก็ตาม เช่น นายเอก นายโท และนายตรี เข้าหุ้นกันจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน โดยมีนายเอกกับนายโท เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ และมีข้อจำกัดอำนาจหุ้นส่วนผู้จัดการไว้ว่าจะทำสัญญาผูกพันห้างหุ้นส่วนได้ในวงเงินไม่เกิน 200,000 บาท ถ้าเกินหุ้นส่วนอื่น ๆ ไม่ต้องรับผิดชอบ ข้อจำกัดอำนาจนี้ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว สมมติว่านายเอกไปติดต่อกับการค้าขายกับบุคคลภายนอก เกินขอบอำนาจที่จำกัดไว้ ส่วนที่เกินขอบอำนาจนั้นก็ไม่มีผลผูกพันหุ้นส่วนคนอื่น ๆ เว้นแต่หุ้นส่วนทั้งหมดจะให้สัตยาบัน

54. บุคคลประเภทใดบ้าง ที่อาจถูกเจ้าหน้าที่ของห้างหุ้นส่วนฟ้องให้รับผิดชอบภาระหนี้ของห้างได้

คำตอบ ได้แก่บุคคล 4 จำพวกใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

1. ผู้ที่เป็นหุ้นส่วนมาแต่เดิม และยังคงเป็นอยู่ต่อไป
2. ผู้ที่เป็นหุ้นส่วนที่ออกจากห้างหุ้นส่วนไปแล้ว ก็ยังคงต้องรับผิดชอบในหนี้สินของห้าง ที่มีมูลหนี้เกิดขึ้นก่อนที่ตนได้ลาออกไป ซึ่งถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ก็จะต้องรับผิดชอบไปจนกว่าสิทธิเรียกร้องในหนี้สินนั้นจะขาดอายุความ (ดูมาตรา 1051) แต่ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ได้ออกจากห้างหุ้นส่วนไปแล้ว ก็ยังคงต้องรับผิดชอบในหนี้สินของห้าง ที่มีมูลหนี้เกิดขึ้นก่อนที่ตนได้ลาออกไป และจะต้องรับผิดชอบไปเป็นเวลา 2 ปี นับตั้งแต่วันที่หุ้นส่วนผู้นั้นได้ลาออกไป (ดูมาตรา 1068)

ข้อสังเกต ตามข้อ 2 นี้ หุ้นส่วนจะต้องรับผิดชอบในหนี้ทุก ๆ อย่างที่มีมูลหนี้เกิดขึ้นก่อนที่เขาจะได้ออกไป แม้หนี้นั้นจะถึงกำหนดชำระภายหลังเมื่อเขาพ้นจากการเป็นหุ้นส่วนแล้วก็ไม่สำคัญคือเขาจะต้องรับผิดชอบในหนี้ของห้างอยู่ตลอดไป จนกว่าสิทธิเรียกร้องนั้นจะขาดอายุความ (ดูมาตรา 1051) หรือถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนผู้เป็นหุ้นส่วนที่ออกจากห้างไปแล้วก็ต้องรับผิดชอบในหนี้สินของห้างฯ ที่มีมูลหนี้เกิดขึ้นก่อนเขาลาออกไป ตามมาตรา 1068 แต่ถ้าเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังที่เขาออกไปลาห้างฯ แล้วเขาก็ไม่ต้องรับผิดชอบ ยกเว้นเขาจะไปแสดงตนเป็นหุ้นส่วนตามมาตรา 1054

3. หุ้นส่วนที่เข้ามาใหม่ ทั้งนี้ตามมาตรา 1052 “บุคคลผู้เข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วน ย่อมต้องรับผิดชอบในหนี้ใด ๆ ซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนด้วย”

การที่มาตรา 1052 บัญญัติไว้เช่นนี้ ก็เพื่อเป็นหลักประกันแต่เจ้าหนี้ เช่น สมมุติว่าการที่หุ้นส่วนคนเก่าออกไป และมีคนใหม่เข้ามาแทนหากหุ้นส่วนเก่าฐานะดี หุ้นส่วนใหม่ฐานะไม่ดี เจ้าหนี้จะเรียกหนี้จากหุ้นส่วนเก่าก็ได้ ถ้าหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนที่เขาออกจากห้าง (ตามมาตรา 1051) แต่ถ้าหุ้นส่วนเก่าฐานะไม่ดี หุ้นส่วนใหม่มีฐานะดี เจ้าหนี้ก็สามารถฟ้องเอาจากหุ้นส่วนใหม่ได้ (ตามมาตรา 1052)

ดังนั้นผู้ที่จะเข้ามาเป็นหุ้นส่วนคนใหม่ จึงควรตรวจสอบดูเสียก่อนว่าห้างที่ตนจะเข้ามาอยู่นั้น มีหนี้สินและความรับผิดชอบอยู่มากน้อยเพียงใด เพราะตนต้องถูกผูกพันในหนี้ของห้างตั้งแต่ห้างได้เริ่มก่อตั้งขึ้นมาทีเดียว

4. การแสดงตนว่าเป็นหุ้นส่วนตามมาตรา 1054 ผู้ที่แสดงตนว่าเป็นหุ้นส่วนนี้ อาจเป็นหุ้นส่วนในห้างมาก่อนและภายหลังได้ออกไป แต่ยังชอบคุยไม่โอ้อวดหรือแสดงด้วยประการใด ๆ ว่าตนเป็นหุ้นส่วนร่วมกับเขาด้วย หรืออาจจะเป็นบุคคลที่ไม่เคยเป็นหุ้นส่วนมาก่อนเลย แต่ชอบแสดงว่าตนเป็นหุ้นส่วนร่วมกับเขาในห้างหุ้นส่วนนั้น บุคคลทั้งสองจำพวกนี้จะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก ในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนเสมือนเป็นหุ้นส่วน

ตามข้อ 4 นี้ มีหลักเกณฑ์ดังนี้

4.1 ได้มีการแสดงออกอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา 1054 วรรค 1 ดังนี้

ก. แสดงตนเป็นหุ้นส่วนด้วยวาจา เช่น พูดคุยให้คนอื่นเขาเข้าใจว่าตนเป็นหุ้นส่วนในห้างใหญ่นี้

ข. แสดงตนเป็นหุ้นส่วนด้วยลายลักษณ์อักษร เช่น เขียนเป็นจดหมาย บอกว่าตนเป็นหุ้นส่วนใหญ่ในห้างนั้นห้างนี้

ค. แสดงตนเป็นหุ้นส่วนด้วยกริยา เช่น พักหน้ายอมรับในการที่ผู้อื่นเขาอ้างว่าตนเป็นหุ้นส่วน

ง. ยินยอมให้เขาใช้ชื่อตนเป็นชื่อห้าง หรือเอาชื่อตนระคนกับผู้อื่นเป็นชื่อห้าง ก็ต้องรับผิดชอบเดียวกัน

จ. รู้แล้วไม่คัดค้าน ปล่อยให้เขาแสดงว่าตนเป็นหุ้นส่วน เช่น รู้ว่ามีคนไปอวดอ้างว่าตนเป็นหุ้นส่วนในห้างฯ ก็นิ่งเฉยเสียไม่คัดค้านและบุคคลภายนอกผู้ได้รับคำกล่าวอ้างข้างต้นได้หลงเชื่อ เพราะการแสดงหรือคำกล่าวอ้างนั้น บุคคลภายนอกเขาจึงได้มาทำการติดต่อค้าขายกับห้างเพราะหลงเชื่อคำอวดอ้างนั้น ต่อมาห้างเป็นหนี้บุคคลภายนอกผู้หลงเชื่อบุคคลภายนอกผู้หลงเชื่อ ก็มีสิทธิฟ้องเรียกหนี้ได้

4.2 ผู้ที่อวดอ้างรับผิดชอบบุคคลภายนอกเสมือนเป็นหุ้นส่วนเท่านั้น ตนไม่ได้กลายมาเป็นหุ้นส่วนด้วย ตนจึงไม่มีความสัมพันธ์กับหุ้นส่วนในห้างแต่ประการใด ดังนั้นเมื่อตนใช้หนี้ให้บุคคลภายนอกไปแล้ว ก็รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ไปไล่เบี้ยจากหุ้นส่วนที่แท้จริงได้

4.3 ถ้าห้างหุ้นส่วนขาดทุน ผู้ที่อวดอ้างไม่ต้องเฉลี่ยขาดทุนเพราะตนมิใช่เป็นหุ้นส่วน

55. นายกอบและนายกำ เป็นหุ้นส่วนกันในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนขายเครื่องสำอาง ไม่มีข้อสัญญากำหนดกันว่า ใครเป็นผู้จัดการ นายกอบขับรถยนต์ของห้างไปสืบราคาสินค้าในตลาดด้วยความประมาทเลินเล่อ ขนนายเก่งขาดเจ็บ ส่วนนายกำไปกู้เงิน นายกล้าไปซื้อน้ำหอมเข้าร้าน

ดังนั้นนายเก่งและนายกล้า จะฟ้องนายกอบและนายกำให้รับผิดชอบได้อย่างไร หรือไม่ (ข้อสอบเนติบัณฑิต ปี 2512)

แนวคำตอบ ตามปัญหา เป็นเรื่องความรับผิดชอบของหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญต่อบุคคลภายนอก การที่นายกอบขับรถยนต์ไปสืบราคาสินค้าในตลาดย่อมถือได้ว่า กระทำไปในทางที่เป็นธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนเมื่อไปกระทำละเมิดขนนายเก่งในขณะที่ไปสืบราคาสินค้านายกอบและนายกำซึ่งเป็นหุ้นส่วน จึงต้องรับผิดชอบร่วมในการใช้ค่าเสียหายนั้น ตามมาตรา 1050 (คำพิพากษาฎีกาที่ 603/2506)

ส่วนการที่นายกำไปกู้เงินนายกล้า มาซื้อน้ำหอมเข้าร้านก็เช่นกันถือได้ว่าเป็นการกระทำไปในทางธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วน เพราะโดยปกติการค้าขายย่อมมีการกู้หนี้ยืมสินกันมาลงทุนบ้าง และวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วน ก็เพื่อขายเครื่องสำอาง น้ำหอมก็เป็นเครื่อง

สำออย่างหนึ่ง เมื่อนายก้าไปก่อหนี้ขึ้นดังกล่าว นายก้าและนายกอบต้องรับผิดชอบร่วมกันในหนี้ นั้น ตามมาตรา 1050 (คำพิพากษาฎีกาที่ 3-4/2487, 288/2488)

ฉะนั้นนายเก่งและนายกล้า จะฟ้องนายกอบหรือนายก้าคนใดคนหนึ่ง ให้รับผิดชอบทั้งหมด หรือจะฟ้องนายกอบและนายก้า ให้รับผิดชอบร่วมกันก็ได้

56. ห้างหุ้นส่วนสามัญ จะเลิกกันด้วยเหตุประการใดบ้าง

แนวคำตอบ ห้างหุ้นส่วนสามัญ จะเลิกกันด้วยเหตุใหญ่ ๆ 3 ประการคือ

1. เลิกโดยผลของสัญญา
2. เลิกโดยผลของกฎหมาย
3. เลิกโดยคำสั่งของศาล

การเลิกห้างหุ้นส่วน โดยผลของสัญญา มีเหตุ 4 ประการดังนี้

(1) ถ้าในสัญญาทำไว้มีกำหนดกรณีอันใด เป็นเหตุที่จะเลิกกันเมื่อมีกรณีนั้น (มาตรา 1055 อนุมาตรา 1) เช่น ห้างหุ้นส่วนทำการค้าขายส่งออกนอกประเทศ ได้กำหนดในสัญญาว่า ถ้ารัฐบาลห้ามส่งข้าวออกนอกประเทศเมื่อใด ก็ถือเอาตั้งแต่วันนั้นเป็นวันเลิกห้าง

(2) ถ้าสัญญาทำไว้เฉพาะกำหนดกาลใด เมื่อสิ้นกำหนดกาลนั้น (มาตรา 1055 อนุ 2) เช่น ห้างหุ้นส่วนระบุในสัญญาว่าจะทำการค้าขายเป็นระยะเวลาเท่าใด เมื่อครบกำหนดกาล นั้น ก็ต้องถือว่าห้างเลิก แต่มีข้อยกเว้นตามมาตรา 1059 คือตามปกติ ห้างหุ้นส่วนเลิกกันทันที เมื่อถึงกำหนดเวลาที่ตกลงกัน แต่ปรากฏว่าเมื่อถึงกำหนดเวลา หุ้นส่วนทุกคนยังดำเนินการกัน อยู่ หรือหุ้นส่วนผู้จัดการยังคงดำเนินการค้าโดยไม่ได้ชำระบัญชี หรือชำระเงิน กฎหมายถือว่า ทุกคนมีสัญญากันใหม่ จะให้ห้างเดิมมีอายุยืดออกไป โดยไม่ต้องมาทำสัญญากันใหม่และอายุ ของห้างหุ้นส่วนใหม่ถือว่าไม่มีกำหนดเวลา ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดต้องการเลิกก็ต้องทำตามมาตรา 1056

(3) ถ้าสัญญาทำไว้เฉพาะเพื่อทำการกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดแต่อย่างเดียว เมื่อเสร็จการ นั้น (มาตรา 1055 อนุ 3) ตัวอย่าง คำพิพากษาฎีกาที่ 1453/2506 โจทก์จำเลยเข้าหุ้นส่วนทำไม้ เพื่อขายเอากำไรแบ่งกัน โดยตกลงกันว่า ทำไม้เสร็จเมื่อใด ก็มีการคิดบัญชีต้นทุนกำไรกัน ลักษณะ ของหุ้นส่วนเช่นนี้ ย่อมเป็นหุ้นส่วนสามัญ ชนิดที่สัญญาทำไว้เฉพาะเพื่อกิจการอย่างหนึ่งอย่าง ใดแต่อย่างเดียว เมื่อเสร็จการนั้นแล้วหุ้นส่วนรายนั้น ก็ย่อมเลิกกันไปในตัว ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 1055 อนุ 3 อีกนัยหนึ่ง เมื่อทำไม้รายได้เสร็จไปแล้ว หุ้นส่วนในการทำไม้รายนั้นก็ย่อมเลิกกัน และมีการคิดบัญชีต้นทุนกำไรกันตามที่ตกลงกันไว้เป็นเฉพาะราย ๆ ไป

(4) หุ้นส่วนทั้งหลายตกลงกันในภายหลังโดยเอกฉันท์ให้เลิกห้างฯ คือผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายเห็นพ้องต้องกันให้เลิกห้างหุ้นส่วนเสียไม่ว่าจะเป็นเวลาใด ๆ และจะด้วยเหตุผลอย่างใดก็ได้ แม้สัญญาเข้าหุ้นส่วนจะได้กำหนดเวลาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนไว้แน่นอนก็ตาม ผู้เป็นหุ้นส่วนก็อาจลงมติให้เลิกห้างเมื่อใดก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องรอไปจนครบกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้ ดังนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 334/2494 ผู้เป็นหุ้นส่วนยอมตกลงกันเลิกห้างหุ้นส่วนได้ เพราะไม่มีกฎหมายห้าม และการตกลงนี้ก็ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่อย่างใด

การเลิกห้างหุ้นส่วน โดยผลของกฎหมาย มี 2 กรณีคือ

1. เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่ง ให้คำบอกกล่าวแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ตามกำหนดตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา 1056 (ตามมาตรา 1055 อนุ 4)

คือต้องเป็นห้างหุ้นส่วน ซึ่งตั้งขึ้นโดยไม่มีกำหนดเวลาว่าจะเลิกกันเมื่อใด หรืออาจจะเคยกำหนดเวลามาก่อน แต่เมื่อถึงกำหนดเวลาก็ยังคงทำการค้ากันต่อไป กฎหมายถือว่า เป็นหุ้นส่วนทำการค้าต่อไปโดยไม่มีกำหนดเวลา (มาตรา 1059) เพราะฉะนั้นเมื่อไม่ได้กำหนดเวลาเลิกหุ้นส่วนทั้งหลายก็ไม่มีทางจะรู้ว่าตนจะทำการผูกพันเป็นหุ้นส่วนเป็นเวลานานเท่าไร กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งบอกเลิกห้างได้ เพื่อตนจะได้พ้นจากการเป็นหุ้นส่วน แต่ต้องใช้สิทธิบอกเลิกห้างให้ถูกต้องตาม มาตรา 1056 โดยปฏิบัติดังนี้

(1) ต้องแจ้งความจำนงบอกเลิกแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน

(2) ต้องบอกเลิกล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 6 เดือน ก่อนสิ้นรอบปีทางบัญชีการเงินของห้าง เช่น ห้างหุ้นส่วนคิดบัญชีการเงินกันตอนสิ้นรอบปี วันที่ 31 ธันวาคม ถ้าหุ้นส่วนคนใดต้องการจะเลิกเมื่อสิ้นรอบปีทางบัญชี ก็ต้องบอกกล่าวความจำนงไปยังหุ้นส่วนทั้งหลาย ก่อนวันที่ 30 มิถุนายน เพื่อให้มีผลเลิกห้าง ในวันที่ 31 ธันวาคม

2. เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตาย หรือล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ เนื่องจากคุณสมบัติของผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคนเป็นสาระสำคัญในสัญญาก่อตั้งห้างฯ ฉะนั้น เมื่อหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตาย หรือล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ห้างก็ต้องเลิก

57. ในกรณีที่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งต้องการบอกเลิกห้างหุ้นส่วนตามมาตรา 1056 หรือการที่หุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดตาย, ล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถนั้น ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนที่เหลือประสงค์จะให้ห้างหุ้นส่วนคงอยู่ต่อไป จะต้องทำอย่างไร

แนวคำตอบ ผู้เป็นหุ้นส่วนที่เหลือ ก็จะต้องปฏิบัติตามมาตรา 1060 คือรับซื้อหุ้นของผู้ที่ออกจากหุ้นส่วนไป หรือรับซื้อหุ้นของผู้ที่ตาย ล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ เมื่อรับซื้อแล้วสัญญาเข้าหุ้นส่วนยังคงใช้ได้ต่อไป ในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่ด้วยกัน การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพราะ กฎหมายไม่ประสงค์ให้ห้างเลิกโดยเหตุที่หุ้นส่วนคนเดียวก่อเหตุ เช่น บอกลีงหักงาย ตาย ล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ซึ่งจะทำให้กิจการที่กำลังรุ่งเรืองต้องหยุดซงกกลง ตัวอย่าง หุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญคนหนึ่งขอถอนหุ้นไป หุ้นส่วนที่ยังคงเหลืออยู่รับซื้อหุ้นไว้ และดำเนินกิจการต่อไปตามปกติ ดังนี้ ไม่ถือว่าห้างหุ้นส่วนเลิกจากกันแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 1299/2480) แต่ถ้าหุ้นส่วนคนหนึ่งตาย ไม่มีใครรับซื้อหุ้น และห้างหุ้นส่วนก็ยังคงทำการค้าขายเรื่อย ๆ ไป โดยหุ้นส่วนคนอื่นและไม่มีการชำระบัญชี กรณีต้องถือว่าห้างหุ้นส่วนได้เลิกกันแล้ว นับแต่วันที่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งตาย

58. จงอธิบายการเลิกห้างหุ้นส่วนสามัญ โดยคำสั่งศาล

แนวคำตอบ ศาลอาจสั่งให้เลิกห้างหุ้นส่วนสามัญเสียได้ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งร้องขอ เมื่อมีกรณีใดกรณีหนึ่ง ตามมาตรา 1057 คือ

(1) เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่ง นอกจากผู้ฟ้องร้องนั้นล่วงละเมิดบทบังคับใด ๆ อันเป็นข้อสารสำคัญ ซึ่งสัญญาหุ้นส่วนกำหนดไว้แก่ตน โดยจงใจหรือเลินเล่ออย่างร้ายแรง เช่น ไม่ยอมแบ่งผลกำไรให้

แม้หุ้นส่วนคนใดจะทำการทุจริตขึ้นในห้าง หุ้นส่วนผู้อื่นจะขับไล่เขาโดยพลการไม่ได้ หรือแม้แต่จะไ้ข่มตเอกฉันท ก็ไม่สามารถขับไล่เขาได้เช่นกัน จะต้องฟ้องศาลขอให้ศาลมีคำสั่งเลิกห้าง เพื่อจะได้ชำระบัญชีสะสางหนี้สินให้เสร็จสิ้นกันไป

(2) เมื่อกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้นจะทำไป ก็มีแต่ขาดทุนอย่างเดียว และไม่มีหวังจะกลับฟื้นตัวได้อีก

การที่ห้างหุ้นส่วนดำเนินการค้าขายขาดทุนตลอดมา ไม่เป็นเหตุให้ผู้ใดนำคดีขึ้นสู่ศาลให้สั่งเลิกห้างได้ เพราะการขาดทุนชั่วระยะเวลาหนึ่งอาจมีกำไรในวันข้างหน้าได้ เพราะกิจการบางอย่างต้องอาศัยการทำงานนาน ๆ เช่น การทำแร่ ในระยะแรก ๆ อาจขาดทุนบ้าง แต่ต่อไปก็จะมีกำไร ดังนั้น จะต้องได้ความว่า ขาดทุนแล้วและไม่มีหวังจะกลับฟื้นตัวได้อีกด้วย ผู้เป็นหุ้นส่วนจึงจะขอให้ศาลสั่งเลิกได้

ข้อสังเกต การบอกลีงหักงายในกรณีขาดทุน และไม่มีหวังจะกลับฟื้นตัวได้อีก ย่อมฟ้องร้องขอให้ศาลสั่งเลิกได้ทันที ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวล่วงหน้า หรือคอยสิ้นเวลาดนัดในการบัญชี ตามมาตรา 1056

(3) เมื่อมีเหตุอื่น ๆ ใด ๆ ทำให้ห้างหุ้นส่วนนั้นเหลือวิสัยที่จะดำรงคงอยู่ต่อไปได้ เช่น ขาดความกลมเกลียวในอันที่จะดำเนินงานร่วมกัน เวลาประชุมก็ไม่มาประชุมร่วมกัน แต่เวลาจัดการงานก็คอยหักท้วงขัดขวางการดำเนินงานของหุ้นส่วนอื่น ใช้อำนาจถือตั้ง ดังนั้นก็ถือว่าเหลือวิสัยจะดำรงคงอยู่ต่อไปได้

ข้อสังเกต การที่จำเป็นต้องมาร้องขอให้ศาลสั่งเลิก หมายความว่าในระหว่างหุ้นส่วนด้วยกัน ไม่สามารถทำสัญญาตกลงเลิกห้างกันได้เป็นเอกฉันท์ หากตกลงเป็นเอกฉันท์ได้ ก็เลิกห้างได้เสมอ เพราะการฟ้องอำนาจศาล ก็หมายความว่า หุ้นส่วนผู้อื่นต้องการดำเนินกิจการของห้างต่อไป ไม่ยอมเลิกห้างตามที่ฝ่ายหนึ่งเสนอขึ้นมา

59. ในกรณีที่มีเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใด ตามมาตรา 1057 เป็นเหตุให้หุ้นส่วนทั้งหลาย มีสิทธิจะเรียกให้เลิกห้างหุ้นส่วนได้ ถ้าหากผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายยังต้องการให้ห้างยังคงอยู่ต่อไป เพราะเห็นว่าห้างกำลังค้าขายมีกำไรดี จะต้องปฏิบัติอย่างไร

แนวคำตอบ ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายจะต้องปฏิบัติตามมาตรา 1058 คือ กฎหมายให้อำนาจหุ้นส่วนคนที่มีได้มีส่วนผิด อันเป็นเหตุให้มีการยื่นฟ้องขอให้เลิกห้าง มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลขับไล่หุ้นส่วน ผู้เป็นต้นเหตุออกเสียจากห้างแทนการสั่งเลิกห้างได้

ข้อสังเกต ตามมาตรา 1058 ใช้ถ้อยคำว่า ให้หุ้นส่วนทั้งหมด นอกจากผู้เป็นต้นเหตุ ต้องร่วมกันเข้าชื่อทั้งหมดฟ้องขับไล่ผู้เป็นต้นเหตุให้เลิกห้างออกเสียจากห้าง แต่มีคำพิพากษาฎีกาที่ 3881/2493 พิพากษาว่า มาตรา 1057 หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งก็ฟ้องขอให้เลิกห้างได้ ดังนั้นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งก็น่าจะฟ้องขอให้ขับไล่หุ้นส่วนผู้เป็นต้นเหตุได้

60. นายเอก นายโท และนายตรี ตั้งห้างหุ้นส่วนทำการค้า มีกำหนด 5 ปี และได้จดทะเบียนไว้เป็นหลักฐาน เมื่อดำเนินการมาได้ 3 ปี นายเอกต้องการออกจากห้างหุ้นส่วนก็ดี หรือจะให้เลิกห้างหุ้นส่วนก็ดี นายเอกจะทำได้หรือไม่

แนวคำตอบ 1. นายเอกจะออกจากห้างหุ้นส่วนได้ ต่อเมื่อนายโท และนายตรียินยอม
2. นายเอกจะให้เลิกห้างได้ ต่อเมื่อนายโทและนายตรียินยอมเลิกด้วย (คือการตกลงโดยมติเอกฉันท์) หรือเมื่อนายเอกร้องขอให้ศาลสั่งให้เลิก เมื่อมีกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 1057 ดังต่อไปนี้

(1) เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่ง นอกจากนายเอกผู้ฟ้องร้อง ล่วงละเมิดบทบังคับ

ใด ๆ อันเป็นข้อสารสำคัญ ซึ่งสัญญาหุ้นส่วนกำหนดไว้แก่ตน โดยจงใจหรือเลินเล่ออย่างร้ายแรง

(2) เมื่อกิจการของห้างนั้น จะทำไปก็มีแต่ขาดทุนอย่างเดียว และไม่มีหวังจะกลับฟื้นตัวได้อีก

(3) เมื่อมีเหตุอื่นใด ๆ ทำให้ห้างเหลือวิสัยจะดำรงคงอยู่ต่อไปได้

นอกจากเหตุดังกล่าวข้างต้น นายเอกจะขอออกจากห้างหุ้นส่วนหรือขอเลิกห้างไม่ได้ เพราะเป็นการผิดสัญญาเข้าหุ้นส่วน

ข้อสังเกต ตามปัญหา เป็นเรื่องหุ้นส่วนที่ตั้งขึ้น โดยมีกำหนดเวลาไม่ใช่ตั้งขึ้นโดยไม่มีกำหนดเวลา จึงใช้หลักเกณฑ์การเลิกตามมาตรา 1056 ไม่ได้

61. *ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน เมื่อเลิกกัน จำเป็นต้องมีการชำระบัญชี เสมอไปหรือไม่*

แนวคำตอบ เมื่อห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน เลิกกัน ต้องมีการชำระบัญชีเสมอไป เว้นแต่จะได้ตกลงกันให้จัดการทรัพย์สินโดยวิธีอื่นในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกัน หรือว่าห้างหุ้นส่วนนั้น ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย หรือถ้าการเลิกห้างหุ้นส่วนนั้น ได้เป็นไปโดยที่เจ้าหนี้เฉพาะตัวของผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่ง ได้ให้คำบอกกล่าวก็ดี หรือโดยที่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งล้มละลายก็ดี ท่านว่าจะงดการชำระบัญชีเสียได้ต่อเมื่อเจ้าหนี้คนนั้น หรือเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ยินยอม (มาตรา 1061)

62. *การชำระบัญชี กับการคิดบัญชี แตกต่างกันอย่างไรร*

แนวคำตอบ การชำระบัญชีได้แก่ การรวบรวมทรัพย์สินของห้างเรียกร้องให้ลูกหนี้ของห้างชำระหนี้ จัดการขายทอดตลาดทรัพย์สินต่าง ๆ ของห้าง และหลังจากรวบรวมทรัพย์สินได้ ก็จัดการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ของห้างให้เสร็จสิ้นไป ถ้ามีเงินเหลืออยู่ ก็จัดการคืนทุนและแบ่งกำไรให้ผู้เป็นหุ้นส่วน (มาตรา 1062) เพราะห้างได้เลิกกันแล้ว

ส่วนการคิดบัญชี ก็คือการที่ผู้เป็นหุ้นส่วนขอทราบกิจการของห้างว่าขาดทุนหรือได้กำไรเท่าใด การคิดบัญชียังไม่มีการคืนทุนให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วน เพราะห้างยังไม่เลิกจากกัน

ข้อสังเกต ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน เมื่อเลิกกัน ไม่จำเป็นจะต้องชำระบัญชีเสมอไป ซึ่งผิดกับห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ซึ่งจำเป็นจะต้องชำระบัญชีเสมอ เมื่อห้างเลิก จะงดการชำระบัญชีไม่ได้ (ดูมาตรา 1247 และคำพิพากษาฎีกาที่ 351/2507)

63. นายเก่งลงทุน 100,000 บาท นายกล้าลงทุน 200,000 บาท ส่วนนายแก้วไม่มีเงิน แต่ได้ช่วยเหลือในกิจการต่าง ๆ ของห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน “แก้วเก่งกล้า” ห้างหุ้นส่วนสามัญนี้ มีวัตถุประสงค์ค้าขายอาหารกระป๋องสำเร็จรูป

ต่อมาเห็นว่าจะดำเนินการค้าต่อไปไม่ได้ เพราะต้นทุนการผลิตสูงและยอดการจำหน่ายตกต่ำลงทุกวัน จึงตกลงเลิกห้างหุ้นส่วน ดังนี้ให้ท่านอธิบายว่า ใครจะเป็นผู้ชำระบัญชี และชำระหนี้อย่างไร และปรากฏว่าห้างนี้ขาดทุน 45,000 บาท ผู้เป็นหุ้นส่วนจะช่วยขาดทุนคนละเท่าใด
แนวคำตอบ การชำระบัญชีนั้น ให้ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดช่วยกันทำ หรือให้บุคคลอื่น ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้แต่งตั้งขึ้นเป็นผู้ชำระบัญชีก็ได้ (มาตรา 1061 วรรค 3)

ส่วนวิธีการชำระบัญชี ต้องทำตามลำดับตามมาตรา 1062 ดังนี้

1. ให้ชำระหนี้ทั้งหลาย ซึ่งค้างชำระแก่บุคคลภายนอก
 2. ให้ขาดใช้เงินทศรองและค่าใช้จ่าย ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้ออกของตนไป เพราะจัดการค้าขายของห้าง
 3. ให้คืนทุนทรัพย์ ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคนได้ลงเป็นหุ้น
- ถ้ายังมีทรัพย์เหลืออยู่ ก็ให้เฉลี่ยแจกเป็นกำไรในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วน ปรากฏว่าห้างหุ้นส่วนนี้ขาดทุน 45,000 บาท ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนจึงต้องเฉลี่ยช่วยกันขาดทุนตามมาตรา 1063

การเฉลี่ยว่าหุ้นส่วนแต่ละคนจะขาดทุนเท่าใด ต้องคิดตามส่วนที่ลงหุ้นของแต่ละคน (มาตรา 1044)

นายเก่งลงทุน	100,000 บาท
นายกล้าลงทุน	200,000 บาท

นายแก้วลงแรงและมีได้ตีราคาค่าแรงไว้ จึงต้องปฏิบัติตามมาตรา 1028 ซึ่งมีวิธีคิดหาทุนของนายแก้ว ดังนี้

ทุนนายแก้ว	=	$\frac{100,000 + 200,000}{2}$
	=	150,000 บาท
รวมทุนทั้งหมด	=	100,000 + 200,000 + 150,000
	=	450,000 บาท
รวมทุนทั้งหมด 450,000 บาท ต้องขาดทุน		45,000 บาท

นายเก่งลงทุน 100,000 บาท ต้องเฉลี่ยขาดทุน	=	$\frac{45,000 \times 100,000}{450,000}$
	=	10,000 บาท
นายกล้าลงทุน 200,000 บาท ต้องเฉลี่ยขาดทุน	=	$\frac{45,000 \times 200,000}{450,000}$
	=	20,000 บาท
นายแก้วลงทุน 150,000 บาท ต้องเฉลี่ยขาดทุน	=	$\frac{45,000 \times 150,000}{450,000}$
	=	15,000 บาท

64. นายเอก นายโท และนายตรี เป็นหุ้นส่วนกันในห้างหุ้นส่วนสามัญ ไม่จดทะเบียน นายเอกลงทุนเป็นเงิน 10,000 บาท นายโทลงทุน 30,000 บาท ส่วนนายตรีลงทุนด้วยแรง ตีราคาค่าแรงไว้ 10,000 บาท ต่อมาห้างหุ้นส่วนเล็กกัน มีทรัพย์สินเหลือหลังจากใช้หนี้แล้ว 8,000 บาท ดังนี้ หุ้นส่วนทั้งสาม จะได้ทุนคืนไปคนละเท่าใด

แนวคำตอบ นายเอกลงทุน 10,000 บาท นายโทลงทุน 30,000 บาท นายตรีลงทุนด้วยแรง ตีราคาไว้ 10,000 บาท ดังนั้น ทุนจริงของห้างหุ้นส่วนมี $10,000 + 30,000 = 40,000$ บาท (ไม่รวมทุนของตรีที่ลงด้วยแรงงาน เพราะเป็นทุนสมมุติ ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ในการคิดกำไรและขาดทุนเท่านั้น)

เมื่อห้างเล็กมีทรัพย์สินเหลือหลังจากใช้หนี้คนอื่นแล้ว 8,000 บาท ห้างขาดทุน $40,000 - 8,000 = 32,000$ บาท ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องเฉลี่ยช่วยกันขาด (ตามมาตรา 1044)

เอกต้องเฉลี่ยขาดทุน	=	$\frac{32,000 \times 10,000}{50,000}$
---------------------	---	---------------------------------------

=	6,400 บาท
---	-----------

โทต้องเฉลี่ยขาดทุน	=	$\frac{32,000 \times 30,000}{50,000}$
--------------------	---	---------------------------------------

=	19,200 บาท
---	------------

ตรีต้องเฉลี่ยขาดทุน	=	$\frac{32,000 \times 10,000}{50,000}$
---------------------	---	---------------------------------------

=	6,400 บาท
---	-----------

นั่นก็คือนายตรีต้องนำเงินมามอบให้ห้างอีก

6,400 บาท

ห้างจึงมีเงินเหลือ $8,000 + 6,400 = 14,400$ บาท
เงินที่เหลือ 14,400 บาท นี้ นายเอกและนายโท จะได้รับคืนไปโดยเทียบอัตราส่วนดังนี้

$$(1) \text{ เอก จะได้รับคืน} = \frac{14,400 \times 10,000}{40,000} \text{ บาท}$$

$$= 3,600 \text{ บาท}$$

$$(2) \text{ โท จะได้รับคืน} = \frac{14,400 \times 30,000}{40,000} \text{ บาท}$$

$$= 10,800 \text{ บาท}$$

หรืออาจจะคิดดังนี้ คือ เอาส่วนที่นายเอกและนายโท จะต้องเฉลี่ยช่วยกันขาดทุนไปหักจากทุนของนายเอกและนายโท ก็จะเป็นเงินที่นายเอกและนายโท จะได้รับคืน

$$\text{นายเอก จะได้รับคืน} = 10,000 - 6,400 = 3,600 \text{ บาท}$$

$$\text{นายโท จะได้รับคืน} = 30,000 - 19,200 = 10,800 \text{ บาท}$$

65. นายหนึ่ง, นายสอง และนายสาม เข้าหุ้นส่วนจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน โดยมีได้กำหนดเวลาไว้ว่าจะเลิกห้าง เมื่อใด ดำเนินกิจการมาได้สามปี นายสามต้องการลาออกจากห้างหุ้นส่วนเพื่อเดินทางไปศึกษาต่างประเทศ ดังนี้ นายสามจะต้องปฏิบัติอย่างไร ถ้านายหนึ่งและนายสองต้องการดำเนินกิจการต่อไป โดยมีนายสี่มาขอร่วมหุ้นด้วย นายหนึ่งและนายสองควรทำอย่างไร และนายสามกับนายสี่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินของห้างอย่างไร

แนวคำตอบ ห้างหุ้นส่วนนี้ตั้งขึ้นโดยมีได้กำหนดเวลาเป็นยุติ เมื่อนายสามต้องการลาออก ก็ต้องบอกกล่าวเลิกห้าง โดยบอกเลิกล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 6 เดือน ก่อนสิ้นรอบปีทางบัญชีเงินของห้าง (มาตรา 1055 อนุ 4 ประกอบมาตรา 1056) ถ้านายสามบอกกล่าวตามกำหนดนี้ นายหนึ่งและนายสองต้องการดำเนินกิจการต่อไป ก็ต้องรับซื้อหุ้นของนายสาม (ตามมาตรา 1060)

เนื่องจากเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน แม้นายสามจะออกจากห้างไปแล้ว ก็ต้องรับผิดชอบในหนี้สินของห้างที่เกิดขึ้นก่อนตนออกไป และรับผิดชอบไม่เกินสองปีนับตั้งแต่ออกจากห้าง (มาตรา 1068) แต่ถ้าเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังที่ตนออก นายสามก็ไม่ต้องรับผิดชอบ

ส่วนนายสี่ ซึ่งเป็นหุ้นส่วนคนใหม่ก็ต้องรับผิดชอบ ในบรรดาหนี้ทั้งปวงของห้างที่เกิดขึ้นก่อนที่ตนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม ทั้งนี้ตามมาตรา 1052 ซึ่งบัญญัติ “บุคคลผู้เข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนย่อมต้องรับผิดชอบในหนี้ที่ห้างได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนเข้าเป็นหุ้นส่วน”

66. ผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน จะต้องรับผิดชอบในหนี้สินของห้างฯ อย่างใด และต้องรับผิดชอบเมื่อใด มีข้อต่อสู้หรือไม่

แนวคำตอบ ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนในห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน จะต้องรับผิดชอบในหนี้สินของห้างฯ โดยไม่จำกัดจำนวนร่วมกันแบบลูกหนี้ร่วม ตามมาตรา 1025 คือเจ้าหนี้จะเลือกฟ้องหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งก็ได้ตามแต่จะเลือก หรือจะฟ้องผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนให้รับผิดชอบร่วมกันจนกว่าจะชำระหนี้เสร็จโดยสิ้นเชิงก็ได้ หุ้นส่วนที่ถูกฟ้องจะปิดความรับผิดชอบไปให้หุ้นส่วนคนอื่น ๆ ไม่ได้ (มาตรา 295, 1025)

เนื่องจากหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน เป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน (ตามมาตรา 1015) ฉะนั้นตัวห้างฯ เองจึงเป็นคู่สัญญากับบุคคลภายนอกโดยตรง ตัวห้างฯ จึงต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ของห้างฯ ในฐานะเป็นลูกหนี้ชั้นต้น คือ เจ้าหนี้จะต้องเรียกหนี้จากห้างหุ้นส่วนก่อน เมื่อห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนผิดนัดชำระหนี้ เจ้าหนี้ของห้างฯ ก็มีสิทธิเรียกหนี้จากผู้เป็นหุ้นส่วนได้ ดังนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนจึงรับผิดชอบเสมือนเป็นผู้ค้ำประกัน (ตามมาตรา 1070) และนอกจากนี้ผู้เป็นหุ้นส่วนยังมีข้อต่อสู้ตามมาตรา 1071 คือ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนสามารถพิสูจน์ได้ว่า

1. สินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วน ยังมีพอที่จะชำระหนี้ได้ทั้งหมด หรือแต่บางส่วน และ
2. การที่จะบังคับเอาแก่ห้างหุ้นส่วนนั้น ไม่เป็นการยาก ศาลก็จะบังคับให้อาทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนชำระหนี้ก่อนก็ได้ สุดแต่ศาลจะเห็นสมควร

67. นายเอก นายโท และนายตรี ร่วมทุนกันตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ปริมาณปรากฏว่าต่อมาเจ้าหนี้ส่วนตัวของตรีขณะคดี จึงนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินที่ตรีนำมาลงทุนในห้างฯ นายเอกและนายโทจึงร้องขอตทรัพย์ ถ้าท่านเป็นศาลจะวินิจฉัยคดีนี้อย่างไร (ข้อสอบเนติบัณฑิต ปี 2515)

แนวคำตอบ ห้างหุ้นส่วนสามัญซึ่งจดทะเบียนแล้ว กฎหมายถือว่าเป็นนิติบุคคล มีสิทธิและหน้าที่ต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน ทรัพย์สินที่ผู้เป็นหุ้นส่วนนำมาลงทุนจึงเป็นทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ฉะนั้นตราบโศที่ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลยังมีได้เลิกกัน เจ้าหนี้ส่วนตัวของผู้เป็นหุ้นส่วนจะใช้สิทธิเรียกร้องไปถึงทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนได้แต่เพียงผลกำไร หรือเงินซึ่งห้างหุ้นส่วนค้างชำระแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นเท่านั้น

ถ้าห้างหุ้นส่วนเลิกกันแล้ว เจ้าหนี้อย่อมใช้สิทธิได้ตลอดจนถึงหุ้นของผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้น อันมีในสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วน (มาตรา 1072)

ฉะนั้นตราใบที่ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลปริมปราง ยังไม่เลิกกัน นายจัตวาเจ้าหนี้ส่วนตัวของนายตรี จึงไม่มีสิทธินำยึดทรัพย์สินของที่นายตรีนำมาลงทุนในห้างหุ้นส่วน เพราะถือว่าเป็นทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ดังนั้นถ้าข้าพเจ้าเป็นศาล จะมีคำสั่งให้ถอนการยึดทรัพย์ดังกล่าวเสีย

ข้อสังเกต ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ทรัพย์สินหรือเงินลงทุนของผู้เป็นหุ้นส่วน ยังถือว่าเป็นของหุ้นส่วนอยู่ ดังนั้นเจ้าหนี้ส่วนตัวของผู้เป็นหุ้นส่วน จึงมีสิทธิยึดมาชำระหนี้ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 838/2503)

68. จำเลยทำสัญญาขายปอให้โจทก์ในราคา กิโลกรัมละ 1 บาท จำเลยรับเงินไปจากโจทก์ 18,000 บาท ตกลงว่าจะนำปอมาส่งให้โจทก์เป็นคราว ๆ ไป โดยจะส่งปอให้ 18,000 กิโลกรัม ภายในเวลาที่กำหนดไว้และในสัญญามีข้อความตอนหนึ่งว่า “เมื่อส่งปอครบจำนวนแล้วคิดตามราคาท้องตลาด หักทุนแล้วเหลือเท่าใด จึงแบ่งกำไรฝ่ายละครึ่ง” ดังนั้นเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันหรือไม่

แนวคำตอบ ดูหลักกฎหมายมาตรา 1012 ไม่เป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนกันแต่เป็นสัญญาซื้อขาย เพราะข้อตกลงที่ว่า “เมื่อส่งปอครบจำนวนแล้ว คิดตามราคาท้องตลาดหักทุนแล้วเหลือเท่าใด จึงแบ่งกำไรฝ่ายละครึ่ง” ข้อนี้เป็นข้อตกลงอีกอันหนึ่งว่าภายหลังขายปอให้กันแล้วโจทก์จะต้องแบ่งกำไรให้จำเลยด้วยเท่านั้น หากทำให้สัญญาซื้อขายนั้นกลายเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนไปไม่

69. เอก, โท, ตรี เข้าหุ้นส่วนกันจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล โดยลงทุนคนละหนึ่งแสนบาท โดยให้นายเอกเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ต่อมาเอกขอลาออกจากห้างเพื่อไปประกอบธุรกิจส่วนตัวและได้เสนอให้นายจัตวามาลงทุนในห้างหุ้นส่วนนี้ โท และตรี ก็เห็นชอบด้วย และได้ให้นายจัตวาเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการแต่เพียงผู้เดียว การเปลี่ยนแปลงนี้ได้จดทะเบียนแต่ยังไม่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ระหว่างนั้นนายจัตวาได้ฟ้องนายอาทิตย์ให้ชำระหนี้หนึ่งหมื่นบาทที่นายอาทิตย์เป็นหนี้ห้างหุ้นส่วนอยู่ นายอาทิตย์ต่อสู้ว่า นายจัตวาไม่มีอำนาจฟ้องเพราะยังไม่ได้ประกาศข้อความในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเรื่องการจดทะเบียน ดังนั้นให้ท่านวินิจฉัยว่า นายจัตวามีอำนาจฟ้องหรือไม่

แนวคำตอบ ดูหลักมาตรา 1022, 1023

การเปลี่ยนแปลงตัวผู้เป็นหุ้นส่วน โดยที่นายเอกออกไป นายจัตวาเข้ามาเป็นหุ้นส่วน และเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ จะถือว่ารู้แก่บุคคลทั้งปวงก็ต่อเมื่อได้พิมพ์โฆษณาข้อความที่จดทะเบียนในราชกิจจานุเบกษาแล้ว แต่กรณีตามปัญหายังมิได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่า นายจัตวาเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ นายอาทิตย์จึงต่อสู้ได้ว่า นายจัตวาไม่มีอำนาจฟ้อง เพราะเหตุที่ยังไม่มีข้อความประกาศในราชกิจจานุเบกษา ห้างหุ้นส่วนจะถือเอาประโยชน์แก่บุคคลภายนอกไม่ได้ แต่ นายอาทิตย์จึงเป็นบุคคลภายนอกถือเอาประโยชน์ได้ตามมาตรา 1023

70. นายเอกลงทุน 50,000 บาท นายโทลงทุน 30,000 บาท แต่ขอผิดส่งเงิน นายตรีให้ใช้อำนาจของตนเป็นที่ทำการห้างหุ้นส่วน โดยคิดเป็นทุน 6,000 บาทต่อเดือน ดำเนินกิจการมาได้ 6 เดือน ปรากฏว่าขาดทุน นายเอกและนายตรีก็ขอร้องให้นายโทรีบส่งเงินลงทุนหลายครั้ง นายโทเห็นว่ากิจการของห้างหุ้นส่วนจะไปไม่รอดก็เลยเพิกเฉยเสีย ดังนี้ นายเอกและนายตรีจะขับไล่ นายโทออกจากหุ้นส่วน ได้หรือไม่

แนวคำตอบ หลักกฎหมาย มาตรา 1031 บัญญัติว่า “ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดละเลยไม่ส่งมอบส่วนลงทุนของตนเสียเลย ท่านว่าต้องส่งคำบอกกล่าวเป็นจดหมายจดทะเบียนไปรษณีย์ไปยังผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้น ให้ส่งมอบส่วนลงทุนของตนมาภายในเวลาอันสมควร มิฉะนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ จะลงมือเห็นพร้อมกัน หรือโดยเสียงข้างมากด้วยกัน สุดแต่ข้อสัญญาให้เอาผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นออกเสียได้”

วินิจฉัย นายเอกและนายตรีมิได้ปฏิบัติตามมาตรา 1031 คือ ไม่ปรากฏว่าได้ส่งคำบอกกล่าวเป็นจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ให้นายโท ส่งมอบส่วนที่ลงทุนมาภายในเวลาอันสมควร นายเอกและนายตรี เพียงแต่ขอร้องให้นายโทรีบส่งเงินลงทุนหลายครั้งเท่านั้น ดังนั้นนายเอกและนายตรีจึงยังไม่สามารถจะขับไล่ นายโทออกจากหุ้นส่วนได้

71. โจทก์ทำสัญญาเช่าโรงสีจากจำเลย แต่เพียงผู้เดียว ต่อมาโจทก์ได้ชักชวนนายดำและนายแดงมาเข้าหุ้นส่วนเพื่อทำการสีข้าวขาย โดยโจทก์เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ต่อมาจำเลยทำการปิดโรงสีไม่ยอมให้โจทก์สีข้าว อันเป็นการผิดสัญญาเช่า ทำให้โจทก์และหุ้นส่วนคนอื่นได้รับความเสียหาย ดังนี้ โจทก์ก็ดี หรือนายดำ นายแดงก็ดี แต่ละคนจะฟ้องจำเลยเรียกค่าเสียหายเกี่ยวกับสัญญาเช่าได้หรือไม่

แนวคำตอบ ดูมาตรา 1049

โจทก์มีอำนาจฟ้องจำเลยแต่เพียงผู้เดียว เพราะสัญญาเช่าโรงสีได้มีการทำกันขึ้นก่อนที่นายดำและนายแดงจะมาเป็นหุ้นส่วนด้วย นายดำและนายแดงจึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยเพราะถือว่าไม่ได้เป็นคู่สัญญากับจำเลย จึงไม่มีนิติสัมพันธ์ต่อกันและคดีนี้ไม่ต้องด้วยบทบัญญัติตามมาตรา 1049

72. สามโจทก์และสามจำเลยเข้าหุ้นส่วนกัน ต่อมาสามโจทก์ตาย โจทก์จึงเข้ารับมรดกและสามสิทธิเป็นหุ้นส่วนแทนสาม โดยได้รับความยินยอมจากสามจำเลย ต่อมาสามจำเลยตาย จำเลยเข้ารับมรดกและได้เข้าดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วนตลอดมา โดยโจทก์ไม่ยินยอม เมื่อโจทก์ขอแบ่งกำไร จำเลยไม่ยอมแบ่งให้ และปฏิเสธว่า โจทก์และสามโจทก์มิได้เคยเป็นหุ้นส่วนกับสามจำเลย ดังนี้ โจทก์จะฟ้องจำเลยให้แสดงบัญชีรับจ่าย แบ่งผลกำไร ได้หรือไม่

แนวคำตอบ เมื่อสามจำเลยตาย ห้างหุ้นส่วนย่อมเลิกกันโดยผลของกฎหมาย มาตรา 1055 (5) แม้จำเลยจะเข้าดำเนินกิจการของห้างตลอดมา แต่เมื่อไม่ได้รับความยินยอมจากโจทก์ โจทก์-จำเลยจึงมิได้เป็นหุ้นส่วนกัน โจทก์จะฟ้องจำเลยให้แสดงบัญชีรับจ่ายและแบ่งผลกำไรไม่ได้ เพราะการฟ้องในลักษณะเช่นนี้ เท่ากับเป็นการบังคับให้จำเลยเข้าเป็นหุ้นส่วนร่วมกับโจทก์ ซึ่งกระทำมิได้ เนื่องจากสัญญาเช่าหุ้นส่วนเป็นสัญญาเฉพาะตัว เมื่อสามจำเลยตาย สัญญาเช่าหุ้นส่วนระหว่างโจทก์และสามจำเลยย่อมจะต้องเลิกกัน ก็ต้องจัดการชำระบัญชีตามมาตรา 1061 มิใช่ฟ้องขอให้แสดงบัญชีรับจ่าย แบ่งผลกำไร

หมายเหตุ การชำระบัญชี กับการแสดงบัญชีรับจ่ายแบ่งผลกำไร ความหมายไม่เหมือนกัน ตามปัญหาในข้อนี้ โจทก์มีสิทธิฟ้องจำเลยให้ชำระบัญชีได้เท่านั้น (ฎีกาที่ 191/2501)

73. โจทก์กับจำเลยเข้าหุ้นส่วนกันจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนโดยไม่ได้กำหนดเวลาเลิกห้างกันไว้ และให้จำเลยเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ต่อมาจำเลยผิดสัญญาไม่แบ่งผลกำไรให้โจทก์ และไม่ยอมทำบัญชีรายรับ รายจ่าย และยังอ้างว่าโจทก์กับจำเลยไม่เคยเป็นหุ้นส่วนกัน โจทก์ได้รับความเสียหายประสงค์จะเลิกห้างและขอทุนคืนจึงให้ทนายความฟ้องคดีทันที แต่ทนายความแนะนำว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญนี้ ไม่ได้กำหนดเวลาเลิกห้างกันไว้ ดังนั้นจึงต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อน ตามมาตรา 1056 จึงจะฟ้องคดีได้ ดังนี้ ให้ท่านวินิจฉัยว่า ความเห็นของทนายความผู้นี้ถูกต้องตามหลักกฎหมายหรือไม่

แนวคำตอบ ดูหลักกฎหมาย มาตรา 1056, 1057 (1)

การเลิกหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนตามปัญหานี้ ไม่จำเป็นจะต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนสิ้นรอบปีในทางบัญชีเงินของห้าง ตามมาตรา 1056 เพราะการที่จำเลยผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการผิดสัญญา จึงเป็นกรณีเข้าตามมาตรา 1057 (1) ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องบอกกล่าวเลิกล่วงหน้าแต่อย่างใด ดังนั้น โจทก์ฟ้องขอให้เลิกหุ้นส่วนได้ทันที ความเห็นของทนายความไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย

การควบห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนเข้ากัน

มาตรา 1073 ห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนห้างหนึ่งจะควบเข้าเป็นอันเดียวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนอีกห้างหนึ่งก็ได้ โดยความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด เว้นแต่จะโต้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

การควบห้าง หมายความว่าอย่างไร

ตามบทบัญญัติมาตรา 1073 ทำให้เราทราบว่าการควบห้างหุ้นส่วนเข้ากันนั้น ก็หมายถึง การที่ห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนตั้งแต่สองห้างหรือว่านั้นขึ้นไป ได้เข้ามารวมกันเป็นห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนใหม่ เพียงห้างเดียว ทั้งนี้ด้วยความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดของทุกห้าง เว้นแต่จะโต้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น เช่นตกลงกันว่า ให้ถือเสียงข้างมาก หรือตกลงกันตามอนุญาโตตุลาการ

เหตุผลที่มีการควบห้าง

ในการปฏิบัตินั้น การควบห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนเข้ากันนั้นย่อมมีผลในทางภาวะค้าในเมืองห้างหุ้นส่วนแต่ละห้างได้แข่งขันกัน และผลของการที่มีการแข่งขันกัน จึงต้องมีการลดราคา มีการแกมสินค้า มีการแจกของ จึงอาจเกิดความลุ่มจวม จนบางครั้งต้องทะเลาะกันเป็นความกัน บางทีก็ตั้งอนุญาโตตุลาการเข้าไปไกลเกลี่ยประนีประนอมกัน เพื่อให้เลิกแข่งขันกันเสีย อนุญาโตตุลาการก็มักจะชี้แจงเหตุผลและให้ปองดองกันและแนะนำให้ควบกัน เมื่อควบกันได้แล้ว ก็ต้องไปจดทะเบียนควบกัน

การควบห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน จะทำให้เจ้าหนี้ของห้างฯ เสียเปรียบหรือไม่

การควบห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้น บางครั้งก็ทำให้เจ้าหนี้ของห้างฯ ที่จะควบกันนั้น เสียเปรียบได้เปรียบซึ่งกันและกันได้ เช่น ห้างฯ ก. มีเจ้าหนี้มาก มีสินทรัพย์น้อย เจ้าหนี้ของห้างฯ ก. จึงมีหลักประกันน้อย เมื่อห้างฯ ก. จะควบกับห้างฯ ข. ซึ่งมีสินทรัพย์มาก และมีเจ้าหนี้น้อย หลักประกันของเจ้าหนี้ห้างฯ ข. ก็ย่อมมีมาก ดังนั้นถ้าห้างฯ ก. จะควบกับห้างฯ ข. เจ้าหนี้ของห้างฯ ก. ย่อมได้เปรียบ เจ้าหนี้ของห้างฯ ข. เพราะเมื่อควบกันแล้ว เกิดห้างใหม่ขึ้น หลักประกันของห้างฯ ข. ย่อมถูกไปเฉลี่ยกับหลักประกันของเจ้าหนี้ห้างฯ ก. ดังนั้นก่อนที่จะควบกัน กฎหมายจึงต้องให้ห้างหุ้นส่วนโฆษณาความประสงค์ที่จะควบห้างฯ ลงในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นสองครั้งเป็นอย่างน้อย และจะต้องส่งคำบอกกล่าวความประสงค์ที่จะ

ควบเข้ากันนั้นไปยังบรรดาเจ้าหนี้ของห้างฯ เพื่อให้เจ้าหนี้ของห้างฯ ที่มีข้อคัดค้าน ได้ส่งคำคัดค้านไปยังห้างฯ ภายในสามเดือนนับแต่วันบอกกล่าว (บทบัญญัติมาตรา 1074)

ข้อสังเกต

1. การโฆษณาลงในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นสองครั้งเป็นอย่างน้อยนั้นอาจจะโฆษณาลงในหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกัน 2 ครั้ง หรือจะลงโฆษณาในหนังสือพิมพ์สองฉบับ โดยลงโฆษณาครั้งเดียวก็ได้ เช่น ลงโฆษณาในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับเดียวเป็นเวลาสองครั้ง หรือจะลงโฆษณาในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับหนึ่ง หนังสือพิมพ์บ้านเมืองอีกฉบับหนึ่ง โดยลงโฆษณาฉบับละครั้งก็ได้

2. เจ้าหนี้ต้องส่งคำคัดค้านไปภายในเวลาสามเดือนนับแต่วันบอกกล่าว หมายความว่า เจ้าหนี้ได้รับคำบอกกล่าวในวันใดก็นับวันนั้นเป็นวันแรก ซึ่งเป็นไปตามหลักเรื่องการแสดงเจตนาต่อบุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทาง ย่อมมีผลนับแต่เวลาที่ไปถึงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเป็นต้นไปตามมาตรา 130 วรรคแรก

ถ้าภายในระยะเวลาสามเดือน ไม่มีใครคัดค้าน ห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนก็ควบกันได้ แต่ถ้ามีการคัดค้าน ห้างหุ้นส่วนก็จะควบกันมิได้ เว้นแต่จะต้องใช้หนี้ตามที่เจ้าหนี้เขาเรียกร้องหรือให้ประกันเพื่อหนี้นั้นๆ เมื่อได้มีการใช้หนี้ ให้แก่เจ้าหนี้ผู้คัดค้าน หรือได้มีการให้ประกันเพื่อหนี้นั้นแล้ว ห้างก็มีสิทธิควบกันได้ และโดยทางปฏิบัติ เมื่อปลอดจากคำคัดค้านของเจ้าหนี้แล้ว ห้างทุกฝ่ายที่จะควบกัน จะต้องมีการเรียกประชุมกันอีกครั้งเพื่อความแน่ใจในการที่จะควบกัน และแต่ละฝ่ายต้องแสดงบัญชีทรัพย์สินให้เป็นที่รู้จัก

ห้างหุ้นส่วนใหม่ จะต้องจดทะเบียนหรือไม่

มาตรา 1075 เมื่อห้างได้ควบกันแล้ว ต่างห้างก็ต้องมีหน้าที่จะต้องนำความไปจดทะเบียน ว่าได้ควบเข้ากันเป็นห้างหุ้นส่วนใหม่

ข้อสังเกต

1. ห้างหุ้นส่วนสามัญ เมื่อได้ควบกันแล้ว กฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องนำความไปจดทะเบียนภายในกี่วัน แต่ถ้าเป็นบริษัทจำกัด ถ้ามีการควบกัน กฎหมายบังคับว่าจะต้องไปจดทะเบียนภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ควบกัน ตามมาตรา 1241 ดังนั้นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนเมื่อควบกันก็ควรต้องไปจดทะเบียนในระยะเวลาอันเร็วที่สุด

2. ห้างเก่าที่ควบกันต่างก็ได้จดทะเบียนห้างของตนไว้และจะต้องไปจดทะเบียนเกี่ยว

กับห้างใหม่ด้วย เพราะตัวผู้เป็นหุ้นส่วนมีเพิ่มขึ้น และวัตถุประสงค์ของห้างใหม่ ก็อาจกว้างกว่า เดิมตลอดจนชื่อของห้างก็อาจมีการตั้งขึ้นใหม่

ผลของการควบห้าง

1. ห้างเก่าย่อมสิ้นสภาพไป เกิดห้างใหม่ขึ้นมาแทน *แต่ก็ไม่ใช่เป็นการเลิกห้างเก่า โดยตั้งห้างใหม่ขึ้นมาแทน จึงไม่ต้องมีการชำระบัญชีเป็นการกลายสภาพจากห้างแต่ละห้างมารวมกันเป็นห้างเดียวกันโดยผลของกฎหมาย

2. มาตรา 1076 บัญญัติว่า “ห้างหุ้นส่วนใหม่นี้ย่อมได้ไปทั้งสิทธิ ทั้งต้องอยู่ในความรับผิดชอบของห้างหุ้นส่วนเดิม ที่ได้ควบเข้ากันนั้นทั้งสิ้น”

โดยผลของมาตรา 1076 ห้างใหม่จึงรับโอนมาทั้งผู้เป็นหุ้นส่วน เจ้าหนี้ ลูกหนี้ สิทธิ หน้าที่ของห้างเดิมทุกห้าง ห้างใหม่เป็นผู้ใช้สิทธิเรียกร้องต่าง ๆ ของห้างเดิม ห้างใหม่ อาจฟ้องคดีหรือดำเนินคดีของห้างเดิมในนามของห้างใหม่ได้ และอาจถูกฟ้องให้รับผิดชอบในหนี้ของห้างเดิมด้วย

การควบห้างแม้จะแตกต่างจากการเพิ่มทุน หรือเพิ่มผู้เป็นหุ้นส่วน แต่ก็มีผลในทางนั้น ด้วยเช่นกัน